

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

**Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí
a mládeže**

**The influence of children's organizations on the way of spending
free time activities of children and the youth**

**Vedoucí práce:
PhDr. Hana Dvořáčková**

**Autor:
Michaela Mikulenkova DiS.**

2013

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala paní PhDr. Haně Dvořáčkové, za trpělivost, za rady, které mi poskytla a hlavně za to, že na sebe vzala nelehký úkol v podobě vedení mé práce. Další poděkování si zaslouží má rodina za velkou dávku podpory, zejména pak moje maminka, která mi opět pomohla měrou nebývalou.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 11. 4. 2013

.....
Michaela Mikulenková

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže. Poukazuje na potřebu smysluplného využívání volného času dětí a mládeže, což má pozitivní vliv na rozvoj životních postojů a osobnosti v dospělosti. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol – volný čas, výchova ve volném čase, dětské organizace. Jsou zmíněny definice základních pojmů, historie, základní principy.

Praktická část obsahuje výsledky dotazníkového šetření, které je zaměřeno za způsoby trávení volného času, využívání zařízení volného času a porovnání předchozího dotazníkového šetření.

Klíčová slova: volný čas, dětské volnočasové organizace, výchova ve volném čase

ABSTRACT

This thesis embraces the analysis of the influence of the children's organisations of leisure and the way of spending leisure time activities and refers the quality spending leisure by children and the youth. It related to quality and positive influence on development attitudes in future, during hole adult age. The practical part is divided into three chapters – leisure, leisure education, children's organisations. There are mentioned definitioned of basic terms, history and the basic principles.

Practical part includes results of a questionnaire research, which is focused on the methods of spending leisure, using leisure organisations and comparison the differences of my previous research.

Key words: leisure, children's organisation of leisure, leisure education

„Volný čas, který nám nečekaně vznikne, obvykle beze zbytku promarníme.“

Sandilanův zákon (Murpheyho zákony)

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. VOLNÝ ČAS.....	8
1.1 Definice a vymezení pojmu volný čas.....	8
1.2 Vnímání volného času v historii.....	11
1.3 Různá hlediska volného času	14
1.3.1 Ekonomické hledisko	14
1.3.2 Sociologické a sociálně psychologické hledisko.....	14
1.3.3 Politické hledisko.....	15
1.3.4 Zdravotně hygienické hledisko.....	15
1.3.5 Pedagogické a psychologické hledisko.....	16
1.4 Ohrožení volným časem	16
1.5 Charta pro volný čas	18
2. VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	20
2.1 Vymezení pojmu výchova a sebevýchova.....	20
2.2 Výchova ve volném čase.....	21
2.3 Funkce výchovy ve volném čase.....	22
2.3.1 Výchovně-vzdělávací funkce	23
2.3.2 Zdravotní funkce.....	23
2.3.3 Sociální funkce	23
2.3.4 Preventivní funkce	24
3. DĚTSKÉ ORGANIZACE	25
3.1 Vymezení pojmu děti a mládež.....	26
3.2 Vymezení pojmu dětské organizace	27
3.3 Činnost dětských organizací.....	28
3.3.1 Obsah činností ve volném čase.....	29
3.3.2 Cíl, projekt, úkol, metoda.....	30
3.3.3 Formy činností dětských organizací	30
3.4 Zásady realizace volnočasových činností	31
3.5 Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času.	32
4. PRAKTICKÁ ČÁST	34
4.1 Cíle výzkumného šetření.....	34
4.2 Hypotézy	35
4.3 Výzkumný vzorek.....	35
4.4 Metody a techniky výzkumu	36
4.5 Průběh výzkumu, výsledky	37
4.5.1 Představy dětí o volném čase	37
4.5.2 Vnímání vlastního volného času.....	38
4.5.3 Preference v oblasti volného času.....	39
4.5.4 Využívání médií (počítač, televize)	45
4.5.5 Využívání nabídky volnočasových subjektů.....	46
4.6 Vyhodnocení hypotéz	51
4.7. Shrnutí, závěry.....	53
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
SEZNAM PŘÍLOH	60
Resumé – Summary.....	4

ÚVOD

Přestože název bakalářské práce může svou zdánlivou složitostí budit rozpaky, skutečnost je jiná. Při bližším zkoumání se jednotlivé části začnou rozplétat jako Gordický uzel a před očima se objeví samostatné fragmenty: volný čas, děti a mládež, dětské organizace. Rozbor těchto částí, jejich závěrečná kompletace, spolu se zdůrazněním kontextu, je cíl, který si kladu v úvodu své práce.

Ráda bych touto prací navázala na svou předchozí práci absolventskou, kde jsem se již zmíněným tématem zabývala. Za dobu, která uplynula od jejího svázání a odevzdání se mi však do rukou dostaly další knihy a materiály, které danou problematiku rozšiřují a poskytují nové informace, pohledy a názory. Vzhledem k tomu, že považuji téma působení na děti ve volném čase za nevyčerpatelné, přišlo mi zajímavé a zároveň i vhodné v tomto tématu pokračovat.

Nové přepracování staré práce pro mě představuje i zajímavý a přínosný zdroj poučení, neboť v oblasti volného času dětí sama již 8. rokem aktivně pracuji. Z pozice hlavního vedoucího dětského oddílu či volnočasového pedagoga na školách v přírodě přicházím pravidelně do styku s dětmi, jejichž volný čas je v mých rukou. Je tedy na mě, abych se snažila kvalitně naplňovat a dodržovat zásady, jež budou zmíněny v teoretické části.

Druhý a neméně důležitý důvod pro výběr pedagogicky laděného tématu je fakt, že jsem sama dětskou organizací prošla a i když jsem v té době nedokázala popsat změny, které mi tato zkušenost přinesla a ani je plně docenit, dobře jsem věděla, že mě velice ovlivnila. Nutno podotknout, že v pozitivním smyslu toho slova. Dostalo se mi netradičních zážitků a zkušeností, hezkých chvil a v neposlední řadě se mi otevřely nové obzory.

Zkušenosti i oba zmíněné důvody mě přinutily zamyslet se nově nad významem ovlivňování volného času. Objektem mého zájmu i nadále zůstávají dětské organizace, neboť jejich význam v dnešní době roste. Zvláště pak v přetechnizované společnosti, jako je ta naše.

Úsilí, s nímž ovlivňují, korigují a působí na volný čas dětí, se nezúročí hned, ale jednou jistě. Z dětí, které budou vědět jak kvalitně naložit s volným časem, jak jím neplýtvat i jak se z něj poučit, jednoho dne vyroste generace dospělých, jejichž hodnoty, zkušenosti a orientace budou pro změnu ovlivňovat NÁS.

Záměrem této bakalářské práce je tedy shromáždit a zpracovat dostupné informace na téma volný čas a dětské organizace a následně z nich vytvořit ucelený přehled o jejich vzájemném působení, zejména na děti a mládež.

V teoretické části se budu zabývat volným časem, jeho definicí, vnímáním v historii, jeho hledisky a případným ohrožením, které v sobě může skrývat. V dalších kapitolách zmíním pojem výchovy ve volném čase a ve stručnosti rozeberu některé z jejích funkcí. Poslední kapitola teoretické části je věnována dětským organizacím. Opět definuji některé z pojmů, které s touto oblastí úzce souvisí, představím činnost dětských organizací, její obsah, cíl a formy a uvedu vybrané zásady pro realizaci volnočasových činností. Závěrečná část této kapitoly je věnována kompletaci faktů a představení vlivu dětských organizací v kontextu dosavadních informací.

Ačkoli se může zdát, že některé ze zařazených kapitol představují odběhnutí od tématu, jejich role je klíčová. Nelze totiž plně docenit význam dětských organizací, aniž bych uvedla okolnosti jejich vzniku, význam volného času pro jedince a společnost.

V teoretické práci jsem se snažila nashromáždit informace, které by podtrhly význam dětských volnočasových organizací, coby důležitého činitele ve výchově jedince. Snažila jsem se zdůraznit jejich roli v životě člověka, jehož věk je od věku dětského dávno vzdálen.

Praktická část je vyhrazena pro interpretaci výsledků mého výzkumného šetření, které probíhalo v letošním roce na jedné ze základních škol v okrese Praha-západ. Cílem tohoto šetření bylo zmapovat představy vybrané skupiny o volném čase a postojích k němu, využití nabídky volnočasových subjektů, rozdíly mezi preferovanými a provozovanými volnočasovými aktivitami, intenzita využití vybraných médií (počítač, televize).

Vzhledem k faktu, že jsem šetření v obdobném rozsahu prováděla již v roce 2010 se stejnou věkovou skupinou na téže základní škole, rozhodla jsem se v praktické části porovnat některé ze získaných odpovědí a zjistit tak změny v názorech, postojích a přístupech k volnému času během této doby. Jedná se zejména o rozdíly mezi reálně uskutečňovanými a preferovanými činnostmi ve volném čase, subjektivní vnímání množství volného času a míru využívání volnočasových nabídek.

Samotný závěr bakalářské práce je věnován shrnutí poznatků z teoretické i praktické části, vyvození závěrů a formulaci vlastních myšlenek na téma vlivu dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže.

1. VOLNÝ ČAS

Aby bylo možné pochopit význam a funkci dětských organizací a z nich vyplývající vliv na volný čas dětí a mládeže, není možné opomenout vliv a význam samotného volného času. To je ostatně důvod, proč jsem do své práce zařadila zmíněnou kapitolu, jejímž cílem je představit volný čas v určité komplexnosti a kontextu a shrnout jeho funkce.

1.1 Definice a vymezení pojmu volný čas

Zatímco hledání definice fyzikálních veličin nebo kupříkladu chemických prvků zabere minimum času, hledání definice „volného času“ může zabrat třeba i půl života.

Těžko totiž hledat jednoznačné vymezení pojmu, k němuž se nejednoznačně staví nejen autoři publikací, ale i široká veřejnost. Skutečnost, že co jedinec, to odlišné vymezení je dána faktem rozdílného vnímání tohoto pojmu. Domnívám se, že toto tvrzení lze nejlépe demonstrovat na větě z knihy Petra Hory *Prázdniny se šlehačkou* „Volný čas je doprovázen náramnou libostí z nemusení.“¹ Ono „nemusení“ představuje možnost svobodného výběru, absenci nutnosti, nátlaku či povinností.

Povinností se rozumí vše, co je mravně vyžadováno, co se má dělat. Můžeme rozlišovat mezi vnější, společensky vynucenou povinností, a pravou povinností, která vystupuje jako niterný prožitek. Subjektivně je povinnost zažívána ve vědomí povinnosti (v pocitu povinnosti).²

Sféra povinností a volného času však spolu kráčí úzce ruku v ruce. Někdy je hranice natolik tenká, že je mezi nimi jen velmi obtížné rozlišovat. To, co je pro jednoho radostí, zábavou a potěšením, může být pro druhého závazkem, nepříjemností a vyžadovanou povinností. Právě tato odlišnost v názorech vytváří prostor pro vznik nejrůznějších definic a vymezení.

Pro ilustraci zde uvádím definice volného času od známých i méně známých autorů:

- **Aristoteles** vnímá volný čas jako dobu rozumování, čtení veršů, setkávání se s přáteli, poslouchání hudby, nikoli jako dobu lenošení a nudy.³

¹ HORA, P. at al. *Prázdniny se šlehačkou: malá instruktorská čítanka*. 1984. Str. 8.

² Povinnost. In: *Universum (2-svazková) - Encyklopedie pro 21. století: 2. svazek N-Ž*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knižní klub, 2006, str. 168.

³ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie [on-line], str. 2. [29. 3. 2013]

- **Hofbauer B.** – „Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.“⁴
- **Slepičková I.** – „Volný čas je doba, či časový úsek v němž jedinec nemá žádné povinnosti a věnuje se pouze na základě vlastního rozhodnutí vybraným činnostem, které ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení, někdy ovšem také obavy a pocity úzkosti.“⁵
- **Pávková J.** – „Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“⁶
- „Volný čas je doba, kdy člověk koná činnosti podle své vůle takovou intenzitou, aby si odpočinul, bez záměru produktivity pro prospěch společnosti.“⁷

Uvedené představy dětí o volném čase dokreslují rozmanitost názorů na něj:⁸

- „Jsem venku nebo dělám věci, které mě baví.“ (dívka, 12 let)
- „Čas, kdy neděláme úkoly a nemáme žádné kroužky.“ (dívka, 12 let)
- „Doba, kdy nejsem ve škole, do školy se nepřipravuji nebo neuklízím. Čas, kdy mohu dělat své koníčky.“ (dívka, 12 let)
- „Můj čas u PC.“ (chlapec, 14 let)
- „Volný čas si představuji tak, že nejsem ve škole ani na fotbalovém tréninku.“ (chlapec, 14 let)
- „Ten čas mezi příchodem ze školy a večerí.“ (dívka, 13 let)
- „Představím si klid u vody, kde šplouchají kapři.“ (chlapec, 13 let)
- „Když jdu ven s kamarády.“ (dívka, 14 let)
- „Volný čas moc neznám, mám hodně kroužků. Představuji si ho jako odpočinek.“ (dívka, 12 let)

⁴ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. Str. 13.

⁵ SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005. Str. 115.

⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. Str. 15.

⁷ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, [on-line], str. 1. (29. 3. 2013)

⁸ Odpovědi získané z dotazníku na téma „Volný čas“ v rámci mého výzkumu v ZŠ ve Štěchovicích r. 2013

Pět autorů, pět definic. Stejně tak počet dotázaných dětí odpovídá počtu různých odpovědí. Jak tedy definovat něco, co se zdá být nedefinovatelné? Jak vysvětlit pojem, o němž má každý vlastní představu?

Ačkoli se může zdát, že najít definici pro pojem, na nějž existuje tolik různých názorů je nemožné, opak je pravdou. Nejjednodušším možným řešením je vymezení volného času pomocí jeho funkci. Mezi mnohými, kteří se o to pokusili, byl i Joffre Dumazedier.

Tento francouzský sociolog vymezil v rámci své definice „Volný čas je komplex aktivit mimo pracovní, společenské závazky, jimiž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu,“⁹ tři základní funkce volného času. Tyto složky spolu vzájemně souvisí, překrývají se a vyskytují se v různé míře a kombinaci u každého jedince:¹⁰

Odpočinek (délassement) – cílem by mělo být zotavení a reprodukce pracovní síly.

Rozptýlení (divertissement) – pod pojmem rozptýlení si můžeme zahrnout vše, co předestavuje zábavu, pobavení, kompenzaci, únik z monotónnosti práce či odvedení pozornosti. Jedná se o nejrůznější koníčky.

Rozvoj osobnosti (développement) – tato složka volného času napomáhá k rozvoji jedné nebo více složek osobnosti jedince. Za ideální lze označit trávení volného času takovým způsobem, kdy dochází k rovnoměrnému a všestrannému rozvoji, tj. fyzické, kulturní, sociální a psychické složky.

Mezi další podstatné rysy, které podle Dumazediera determinují povahu volného času, patří např. **neutralita** (volný čas je apolitickou složkou lidského života bez duchovních a ideologických cílů), **hédonická povaha** (cílem je dosažení vlastního blaha, potěšení, vytěžení maximálního požitku), **míra svobody** (aktivity a činnosti jsou prováděny pouze z vlastního popudu, dobrovolně bez pocitu donucení a vybírány zcela svobodně) a v neposlední řadě jeho **nezainteresovanost** (přes materiální a sociální determinaci neslouží volný čas žádnému konkrétnímu cíli-duchovnímu, ideologickému, politickému...).^{11,12}

Volný čas je tedy časem, který je zbaven pocitu povinnosti a naplňován činnostmi, které člověk dělá ze své vlastní vůle a pro své potěšení a duševní pohodu.

⁹ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, [online], str. 5. (29. 3. 2013)

¹⁰ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, [online], str. 4. (29. 3. 2013)

¹¹ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, [online], str. 3-4. (29. 3. 2013)

¹² HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. Str. 12.

1.2 Vnímání volného času v historii

Přes prvotní váhání jsem se rozhodla do této práce zařadit i podkapitolu týkající se historie volného času. Je třeba mít na paměti, že organizace zabývající se volným časem nejsou výsledkem „Velkého třesku“, tj. nevznikly z ničeho. Jsou reakcí na tisíce let se vyvíjející poptávku po aktivní náplni volného času.

Nezmínit alespoň stručně tento vývoj, by znamenalo vytrhnout z kontextu cosi, co se z kontextu vytrhnout nedá. Právě způsob, jakým se v historii vyvíjelo vnímání a přístup k volnému času, vedl k tomu, jak volný čas chápeme dnes. Myšlenku, podle které je možno a nutno se poučit z rychlého průběhu proměn společnosti i volného času, ve své knize zmiňuje i Hofbauer.¹³

Tuto tezi bych podložila následujícím citátem: „Umění volnočasové práce s kolektivy dětí a mládeže vychází ze stoleté tradice skautingu a jím inspirovaných organizací, ale i z historie mnoha dalších hnutí. Předává se přirozeným způsobem z generace na generaci...“¹⁴ Ráda bych doplnila, že historie ovlivňování volného času nezačíná ani woodcraftem, ani skautingem nebo jimi ovlivněnými hnutími. Začíná v době, kdy lidé nebyli schopni pojem „volný čas“ pojmenovat, ale dokázali jej naplňovat.

Právě tato doba vedla k postupnému přetváření a chápání volného času až ke způsobu, jakým ho vnímáme dnes.

Kořeny volného času se táhnou až do daleké minulosti lidské existence. Již v době, kdy naši prapředci posedávali u ohně v jeskyni, existovala část dne vyhrazená pro odpočinek (noc) a našly se i chvíle klidu nenarušované lovem, sběrem ani bojem. Asi už těžko určíme, jak přesně tyto chvíle naši předchůdci trávili, ale jisté je, že o ně nebyli ochuzeni.

S počátky volného času v historii se můžeme setkávat ve starověku, v souvislosti se změnami v ročních obdobích. Od jara do podzimu byly téměř všechny činnosti vyhrazeny pro zajištění obživy. V době vegetativního klidu (v zimě) se objevily prostory volna, kdy se člověk mohl věnovat svým osobním a rodinným záležitostem, rozmyšlení, rozprávění a častější komunikaci s lidmi, což vše rozšiřovalo jeho osobní obzor.

Příležitosti pro rozvoj představovaly náboženské svátky (nejprve pohanské, později křesťanské). Ani zde se však o volném čase jako o odpočinku příliš mluvit nedá. Svátky a obřady v této době nebyly pouhou zábavou, odpočinkem a uvolněním. Smyslem bylo zajištění rituálního přežití lidí v nejistém světě.

¹³ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. Str. 9.

¹⁴ KUTÝ, J. et al. *Bezpečnost mimoškolní práce s dětmi a mládeží*. Praha: Sdružení Mladých ochránců, 2000. Str. 5.

Ve **starověkém** Řecku se začala rodit celá věda o volném čase. Typickým znakem této společnosti bylo vyzdvihování intelektuální činnosti (*otium*) nad negativně vnímanou fyzickou prací (*negotium*). Toto pojetí pramenilo ze skutečnosti, že fyzickou prací byly pověřovány nižší společenské vrstvy. Řecký filosof **Aristoteles** považoval za hlavní náplň volného času rozjímání. Rozjímáním byla myšlena činnost, která měla vést člověka k moudrosti a samostatnosti. Pod pojmem „*scholē*“ se skrývalo rozjímání nad světem, které mělo vést k dosažení duševního blaha. Šlo o rozvíjení talentu pro radost. Protikladné pojetí zastává Platón. **Platón** vnímá čas jako prostředek k dosažení vytyčeného cíle. Doba volna slouží k odpočinku a je plně podřízena práci.¹⁵

Období **středověku** pohlíželo na volný čas jako na podřadnou oblast. Lidské chování a činy řídila především církev a „světské radovánky“ nebyly přijímány s porozuměním. Život bylo třeba pojímat asketicky. Volný čas byl zasvěcen především modlitbám a Bohu. V období **renesance** se volný čas dokonce považuje za zahálku. Renesance je období oslavující práci, vědění, a všestrannost. Čas znovuzrození antických ideálů. Za ideál renesančního člověka byli považováni lidé všestranně nadaní. Doba volna se tedy zaměřila na získávání poznatků a radost z vědění.¹⁶ **Utopističtí** myslitelé vznášeli požadavky na dostupnost volného času pro všechny příslušníky společnosti. Tato doba měla být určena pro vlastní rozvoj podle svobodné volby. **Thomas More** sepsal dílo *Utopia*, v němž mimo jiné zmiňuje problematiku volného času. Stejně tak **Thomasso Campanella** ve svém díle *Sluneční stát*.

Význam volného času v **novověku** se mění. Po třicetileté válce se uvolňuje napětí. Zámožnější obyvatelé začínají s budováním „víkendových“ domů. Zároveň začínají vznikat různé kluby, spolky, kavárny a spolky dospělých, kde je možné trávit volné chvíle. S množstvím přibývajících práce roste význam volného času. Velký vliv na tom má mimo jiné vznik pravidelné pracovní doby a z toho vyplývající rozpis volných dnů a hodin. Dalším faktorem ovlivňujícím vnímání volného času s sebou přinesl nárůst práce spojené s obdobím industrializace. Volný čas se stává nedostatkovým artiklem a lidé se jej snaží získat zpět. „Říše svobody začíná ve skutečnosti až tam, kde končí práce, která je určena nouzí a vnější nutností. ... Základní podmínkou je zkrácení denní pracovní doby.“¹⁷ Podle **Karla Marxe** je volný čas trvalou složkou rozvoje člověka.¹⁸

Neúnosné podmínky v době **industrializace** s sebou přináší výrazy nevole a změny v podobě zkracování pracovní doby a nárůstu doby osobního volna. Objevují se otázky *Co*

¹⁵ VERNANT, J-P. Řecký člověk a jeho svět. Praha: Vyšehrad, 2005.

¹⁶ GELB, M. J. *Myslet jako Leonardo da Vinci*. Praha: Euromedia Group – Ikar, 2005.

¹⁷ MARX, K.. *Das Kapital*. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. 3. Berlin 1959, 873n. (1. vydání v r. 1894)

¹⁸ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, on-line, str. 2. (29. 3. 2013)

s volným časem? Tato otázka se stává ještě aktuálnější v případě dětí a mládeže. Postupem času dává vzniknout **pedagogizaci volného času**.

Nejprve se jednalo o *zařízení původně určené pro dospělé*, až později se jejich působnost rozšířila na *děti a mládež* - hřiště, cvičiště a tělocvičny dobrovolných sdružení. V druhé fázi se začaly budovat zařízení zaměřená na *nejmladší věkové skupiny* - kluby, sportovní zařízení na školách, klubovny, tábory dětských sdružení, dětské organizace. Většina těchto zařízení vznikla na základě iniciativy dobrovolných sdružení. Cílem těchto institucí bylo zajistit všestranný rozvoj osobnosti.

Je třeba zdůraznit, že vývoj ve střední a východní Evropě byl v porovnání s vývojem v západní Evropě opožděn. Příčinou tohoto jevu byla úroveň ekonomického a politického vývoje v daných oblastech. Z toho důvodu byly ve střední a východní Evropě předmětem řešení převážně sociální a zdravotní problémy (útulky, tábory pro sociálně a zdravotně postižené).

Meziválečné a poválečné období kopíruje situaci daných zemí. Vývoj a působení institucí volného času se v jednotlivých zemích rozchází. V některých oblastech na sebe bere úlohu správce a donátora stát (Německo), jinde se o blaho občanů starají soukromé osoby a instituce. Stejně rozdíly se projevují v tempu rozvoje nebo nabídce aktivit a to jak z hlediska kvality, tak z hlediska kvantity.

Devadesátá léta byla pro volný čas přelomovým obdobím. Nastává velký rozvoj volnočasových zařízení, objevuje se prostor pro otevřenou práci s mládeží, do výchovy vstupují sdělovací prostředky. Důležitým znakem je i důraz na regionální faktory. (Regionálními faktory jsou myšlena určitá specifika daného regionu a jejich využívání při působení na děti a mládež. Např. v místech s velkým množstvím rybníků vznikají rybářské spolky, lesy – lesnické spolky...). Dalším přínosem tohoto období je reakce na skutečnou poptávku a otevírání se novým cílovým skupinám (zdravotně postižení, handicapovaní...).¹⁹

V **současné době** se objevují tendence k vývoji volného času od *organizovaného k neorganizovanému*, *od výkonu k prožitku* (radost, sebeuspokojení, seberealizace), *od kolektivního k individuálnímu*, *od tradičního k netradičnímu* (rizikovému, vzdělávacímu, k aktivitám pro rozšíření obzoru a kvality osobnosti), *od města k přírodě* (kompenzace prostředí a stresových vlivů), *od dlouhodobých (stálých) vlivů ke krátkodobým trendům*

¹⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. Str. 23.

(módnost, identifikace), *od pořádku k chaotismu a nestabilitě*. Činnosti organizací se přizpůsobují lokálním potřebám občanů.²⁰

Dalším znakem této doby je sklon k „nicedělání a lenošení“. Tato potřeba je reakcí na moderní a hektický životní styl. Volný čas je tedy chápán obzvláště jako čas, kdy se jedinec může věnovat sám sobě, starat se o sebe a o prostředí, v němž žije, a dělat, co se mu zlíbí.

1.3 Různá hlediska volného času

Na oblast volného času je možné pohlížet i z jiného než historického hlediska. Dalšími úhly pohledu může být hledisko ekonomické, sociologické, politické, pedagogické a psychologické či zdravotně hygienické.²¹

Zmíněné aspekty nám napomáhají nahlížet na tuto oblast z jiné perspektivy. Pochopení jejich významu a vzájemných souvislostí přispívá ke zkvalitnění služeb v oblasti volného času dětí a mládeže.

1.3.1 Ekonomické hledisko

Volný čas není pouze oblastí, která je využívána pro vzdělávací a výchovnou činnost. Volný čas je komoditou. To znamená, že do něj i z něj plyne určitá část peněz.

Ekonomické pojetí představuje množství finančních prostředků, které jsou společností investovány do volného času (zařízení pro jeho využívání) a způsob, jakým se alespoň část z těchto nákladů vrátí. Není tedy možné zjistit nic o kvalitě či kvantitě volného času. Je to soubor čísel, ze kterých lze vyčíst, zda se toto odvětví vyplácí nebo nikoli.

Ve snaze dosáhnout maximalizace zisků se často vytrácí kvalita nabízených služeb. To vše na úkor „uživatelů“ a jejich volného času.

1.3.2 Sociologické a sociálně psychologické hledisko

Člověk je tvor společenský (sociální) a jako takový, více či méně vyhledává společnost druhých lidí. Navazuje nebo udržuje s nimi vztahy, těší se z jejich přítomnosti, vyměňuje si informace, nechává se ovlivňovat...

Sociologickým aspektem zde je míra a kvalita, s níž činnosti volného času přispívají k utváření mezilidských vztahů.

²⁰ Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie, on-line, str. 7. (29. 3. 2013)

²¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1999. Str. 17-20.

Dalším předmětem zkoumání je vliv sociálního prostředí na využívání volného času. Snaha o postižení všech faktorů, které napomáhají k utváření osobnosti jedince, vede k možnosti kvalitnějšího působení. Mezi zmíněné faktory patří dědičnost, rodina, škola, vrstevníci, učitelé, sousedé, známí, hromadné sdělovací prostředky, literatura, instituce volného času, ale i životní a pracovní podmínky, úroveň příjmů, vzdělání atd.

V neposlední řadě sem řadíme zkoumání možné míry kompenzace, kterou může volný čas poskytnout jako náhradu za působení nežádoucích vlivů (rodina, vrstevníci, soc. patologické jednání). A míra socializaci, k níž dochází v průběhu vytváření formálních a neformálních skupin v životě jedince.

1.3.3 Politické hledisko

Pod pojmem politické hledisko se skrývá míra, s jakou stát zasahuje do volného času svých obyvatel. Dále sem patří školská politika a míra pozornosti, kterou stát věnuje zařízením pro ovlivňování volného času, v rámci školské soustavy.

Zájem státu o volný čas dětí a mládeže je zaměřen především na:

- zakládání a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí a mládeže
- pomoc organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží
- vytváření podmínek pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže mimo organizovanou činnost
- vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase
- konstituování pedagogiky volného času a přípravě profesionálních i dobrovolných pedagogů pro tuto činnost

Politickým hlediskem se dále rozumí míra otevřenosti prostoru volného času pro všechny instituce a organizace.

1.3.4 Zdravotně hygienické hledisko

V tomto případě je zájem orientován na volnočasové činnosti a aktivity z hlediska jejich možného vlivu na zdravý tělesný i duševní vývoj člověka.

Předmětem zkoumání je uspořádání režimu dne, respektování křivky výkonnosti jedince, duševní hygiena, hygiena práce, sociálních vztahů a prostředí...

Informace plynoucí z výsledků zkoumání mohou být podkladem při vytváření nejrůznějších vyhlášek apod. (např. vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 106/2001 Sb. na základě § 8 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví č. 258/2000 Sb. – povinných 9 hodin spánku na zotavovací akci.).²²

1.3.5 Pedagogické a psychologické hledisko

Specifickým rysem pedagogicko-psychologického hlediska je zohledňování individuálních a věkových zvláštností jedince a jejich respektování ve volném čase.

Součástí tohoto okruhu je způsob a rozsah, jakým volnočasové zařízení podporují aktivitu dětí a mládeže, umožňují navazování sociálních kontaktů, poskytuje pocit jistoty a bezpečí, poskytují prostor pro bezprostřednost, nabízí podněty, zprostředkovávají dojmy a umožňují seberealizaci a sebevyjádření.

Z pedagogicko-psychologického hlediska rozlišujeme u volného času dětí a mládeže dva hlavní úkoly:²³

1. Tím prvním je naplňování volného času smysluplnými aktivitami (vzdělávací i odpočinkové). V tom případě mluvíme o **výchově ve volném čase**.
2. V druhém případě se jedná o výchovu **k volnému času**. Jejím cílem je seznámit jedince s širokým spektrem zájmových aktivit, poskytnout mu v nich základní orientaci a na základě vlastních zkušeností z různých oblastí mu pomoci najít sféru zájmových činností, jež mu poskytnou možnost uspokojení a seberealizace.

1.4 Ohrožení volným časem

Volný čas nemusí nutně představovat pouze klady a přínosy. V případě vhodně volených aktivit a činností, můžeme hovořit o pozitivním dopadu na všechny složky lidské osobnosti (bio-psycho-sociální). Existuje ale i varianta opačná, která může představovat velmi vážné ohrožení pro samotného jedince, jeho okolí nebo dokonce společnost. Na rizika spojená s volným časem poukazuje Hofbauer, který zmiňuje úskalí a nebezpečí volného času. „Volný čas umožňuje, nebo dokonce sám vyvolává nicnedělání, životní nudu nebo vysloveně nežádoucí chování vůči sobě, druhým lidem, majetku či přírodě.“²⁴

²² KUTÝ, J. et al. *Bezpečnost mimoškolní práce s dětmi a mládeží*. Praha: 2007, Sdružení Mladých ochránců přírody ČSOP, 2007. Str. 147.

²³ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál 2004. Str. 18.

²⁴ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál 2004. Str. 12.

Jedním z problémů je častá úrazovost dětí, jejichž čas není tráven organizovaně nebo pod dohledem. Riziko spočívá i v nevhodném zacházení mladých lidí s volným časem. Ze zvědavosti, z nudy či pod nátlakem skupiny se dopouští činností, které mohou přinášet vážné ohrožení (experimentování s drogami, alkoholem, šikana, výtržnictví, krádeže, projevy nesnášenlivosti vůči jiným etnickým skupinám...).

V souvislosti s těmito fakty vyvstává mnoho otázek. Jak a s čí pomocí organizovat volný čas tak, aby bylo možné předcházet společensky nepřipustným jevům a negativním dopadům. Kdo a do jaké míry by se měl podílet na ovlivňování volného času?

Odborníci se shodují, že dohled či pedagogické ovlivňování volného času jedince je občas dokonce více než žádoucí. Jedná se zejména o kontrolu a pedagogické usměrňování volného času dětí a mládeže, neboť tato cílová skupina se nedokáže dostatečně orientovat v oblastech zájmových činností a postrádá adekvátní množství zkušeností ke zhodnocení dopadu jednotlivých aktivit. Dokladem může být výrok „Je zřejmé, že samostatné, tvůrčí, dobrodružné a prožitkové formy přinášejí dětem nejen účinnější a všestrannější rozvoj osobnosti, ale také mnohem více rizika, než když sedí v učebně s rukama za zády nebo doma u počítače či televize“, který do své knihy zahrnul Kutý²⁵.

Způsob trávení volného času dětí a mládeže by, kromě odborníků, měl zajímat i další jednotlivce či skupiny. V raném věku dítěte je to primárně záležitost rodiny. Rodina však všechna očekávání stran volného času naplnit nedokáže. Chybí jí pro to dostatečné množství času, odborná kvalifikace a odpovídající materiální vybavení. Stejně tak některé potřeby dětí jsou rodinou neuspokojitelné: potřeba sdružovat se, setkávat se s vrstevníky...

Kromě rodiny se v životě jedince objevují i jiní činitelé, kteří mu pomáhají formovat přístup k volnému času. Dalšími skupinami jsou např. vrstevníci, škola, kamarádi, učitelé, literatura, hromadné sdělovací prostředky (zejména pak televize, která je v současnosti stále více nahrazována internetem). Neméně důležité jsou nejrozličnější organizace, instituce a skupiny, jejichž náplní je práce s mládeží, dětmi i dospělými osobami v jejich volném čase. Nejde jen o nabídku volnočasových činností, ale i o snahu směřovat „klienty“ k racionálnímu využívání volného času.

²⁵ KUTÝ, J. et al. *Bezpečnost mimoškolní práce s dětmi a mládeží*. Praha: 2007, Sdružení Mladých ochránců přírody ČSOP, 2007. Str. 147.

1.5 Charta pro volný čas

Význam volného času pro člověka zdůrazňuje Charta výchovy pro volný čas, která byla navržena v roce 1970 Světovým sdružením pro rekreaci a volný čas (World Leisure and Recreation Association, WLRA), v roce 1993 schválena asociací a v roce 2000 přijata Světovým správní radou pro volný čas. Vyzývá vlády a vzdělávací zařízení k vytvoření vhodných podmínek a principů pro plnohodnotné trávení volného času.

V osmi bodech shrnuje smysl volného času pro všechny, kteří se přímo podílí na výchově a klade si za cíl je informovat o zásadách, na nichž by měla být volnočasová výchova založena.

Charta pro volný čas²⁶

1. Každý člověk má základní právo na provozování volnočasových aktivit, které jsou v souladu s normami a sociálními hodnotami jeho spoluobčanů. Vlády jsou povinny toto právo svých obyvatel uznávat a chránit.
2. Dostupnost volného času je pro kvalitu života stejně důležitá jako zdravotní stav a vzdělání. Vlády by svým občanů měly zajistit co možná nejvyšší a nejdostupnější možnosti trávení volného času.
3. Jedinec je sám sobě nejlepším zdrojem rekreace a volného času. Proto by měl stát zajistit prostředky pro získávání těchto dovedností a optimalizaci zkušeností ve volném čase.
4. Jedinci mohou volný čas využívat pro vlastní seberealizaci, rozvoj osobních vztahů, zlepšování sociální integrace, rozvoji společnosti či kulturní identity. Stejně tak dobře může být volný čas využíván k podpoře mezinárodního porozumění, spolupráce a zlepšování kvality života.
5. Státy by měly zajistit dostupnost volnočasových aktivit i dalším generacím. A to tím, že zachovají kvalitní materiální, sociální a kulturní prostředí své země do budoucnosti.
6. Státy by měly zajistit vzdělávání profesionálů, jejichž náplní práce je pomáhat jedincům zlepšovat osobní dovednosti, objevovat a rozvíjet jejich nadání a rozšiřovat stávající nabídku volnočasových a rekreačních příležitostí.
7. Občané musí mít přístup ke všem dostupným informacím, které se týkají povahy volného času a o příležitostech, které se jim naskýtají, aby si mohli vytvořit vlastní názor na lokální a státní politiku.

²⁶ Originál v angličtině viz příloha č. 1

8. Vzdělávací zařízení musí vynaložit veškeré úsilí ke zdůrazňování podstaty a významu volného času pro člověka. Zároveň musí hledat způsob, jak tyto znalosti integrovat do běžného života.²⁷

²⁷ Charta pro volný čas, [on-line] - (28. 3. 2013), přeložila Mikulenkova M. 2013

2. VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

„Chcete-li vychovat člověka, začněte jeho babičkou“

neznámý autor

Ačkoliv se zdá, že výchova a vzdělání slouží výhradně k přípravě úspěšného vstupu jedince do světa práce, ekonomie a společenského očekávání, ve skutečnosti můžeme najít další, ušlechtilější záměr. V optimálním případě slouží jedinci ke zvýšení kvality života a to formou rozvíjení hodnot, postojů, vybavování znalostí a dovedností. To vše vede k většímu pocitu jistoty, radosti a uspokojení v osobním životě.²⁸

Vzhledem k tomu, že mimoškolní nebo také volnočasová práce s dětmi a mládeží je jistým způsobem formou výchovy, považuji za nezbytné této oblasti věnovat část práce.

Objasnění významu výchovy v lidském životě nám v závěru práce lépe umožní chápat význam působení dětských volnočasových organizací.

2.1 Vymezení pojmu výchova a sebevýchova

Pávková uvádí, že výchovou nazýváme záměrné a cílevědomé působení na člověka, nejčastěji na dítě.²⁹ Ve slovnících či encyklopediích bychom našli definice poněkud rozsáhlejší.

Výchovou se označuje cílevědomé, záměrné působení na člověka. Účinnost výchovy závisí na řadě vnějších a vnitřních činitelů, z nichž hlavně na postoji vychovávaného k procesu vlastního rozvoje. Výchova jako řízené učení se opírá o řadu metod a principů. Jedná se o proces sociálního učení, v němž si jeho subjekt (dítě, mladistvý) osvojuje určité postoje a chování, kulturní návyky, vědomosti apod. Jedná se o specificky lidskou činnost.

Za **vnitřní faktory** považujeme faktory biologické (dědičnost, zdravotní stav, fyzické i psychické předpoklady jedince, intelektuální schopnosti, dovednosti, temperament, charakter...).

Vnější faktory tvoří prostředí a okolnosti, v nichž výchova probíhá (mikroprostředí - kultura bydlení, rodinné poměry, užší sociální vazby; makroprostředí - mezilidské vztahy, kultura, společnost, širší sociální vazby).³⁰

²⁸ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. Str. 33

²⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. Str. 35

Sebevýchova je pokračováním v činnosti vychovatelů. Čas, kdy se vychovávaný stává sám sobě vychovatelem – sám buduje výchovný proces.³¹

2.2 Výchova ve volném čase

Téma výchovy mimo vyučování, nebo též výchovy ve volném čase, je možné plně pochopit a rozvinout až na již položených základech. Zmíněnými základy je míněno objasnění pojmu výchova a vymezení a význam volného času. Sloučení těchto informací přináší ucelenější pohled na jeden z důležitých činitelů vývoje jedince, kterým výchova ve volném čase bezesporu je.

Pávková uvádí specifické rysy, které výchovu mimo vyučování determinují. Určujícími znaky jsou:³²

- realizace mimo povinné vyučování
- realizace mimo bezprostřední vliv rodiny
- institucionální zajištění
- průběh převážně ve volném čase

Výchovné působení v podobě pedagogického ovlivňování volného času, především dětí a mládeže, otvírá nesčetné možnosti v oblasti usměrňování nežádoucích, a podporování žádoucích projevů. Umožňuje vést jedince, formovat jeho zájmy, kultivovat osobnost, podporovat potřeby, a to jak v osobním, tak i pracovním životě. Způsob, jakým je jedinec ovlivňován se odráží v jeho studijních i pracovních výkonech a přístupu. Je patrné, že prostřednictvím kultivace volnočasové sféry je možné kultivovat sféry jiné. Kvalitní a dlouhodobé zájmy dokáží pozitivně ovlivnit přístup jedince ke společnosti, partnerovi i dětem. Obzvláště pak ve vztazích a výchově. Výchova ve volném čase tedy plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní i sociální. Jakou měrou jsou jednotlivé funkce realizovány, záleží na charakteru dané instituce či volnočasového subjektu.

Při hledání vhodné míry a způsobu ovlivňování volného času je třeba brát ohled na individuální potřeby cílové skupiny. Mohou jimi být věk, mentální a sociální vyspělost

³⁰ Výchova. In: *Universum (2-svazková) - Encyklopedie pro 21. století: 2. svazek N-Ž*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knižní klub, 2006, str. 551.

³¹ Sebevýchova. In: *Universum (2-svazková) - Encyklopedie pro 21. století: 2. svazek N-Ž*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knižní klub, 2006, str. 293.

³² PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1999. Str. 41-44.

i charakter rodinné výchovy. Zároveň je nezbytné nepřekračovat hranici mezi ovlivňováním a manipulací, která je někdy velice tenká.

V rámci kvalitnějšího přístupu prochází oblast mimoškolní výchovy neustálou řadou změn. Cílem je dosažení větší efektivity práce, cílenějšího působení, zlepšení přístupu. Jedná se především o kladení důrazu na:

- využití odbornosti a zájmů pedagogů při organizaci zájmové činnosti;
- respektování práv dítěte, zejména při využívání volného času;
- propojení zájmových činností s vyučováním, využití jejich výsledků pro zkvalitnění výuky;
- zachování principu dobrovolnosti;
- individualizaci výchovného působení, práci s malými sociálními skupinami;
- vytváření heterogenních skupin dětí a mládeže (z hlediska věku, pohlaví...);
- využívání specializace vychovatelů pro vedení zájmových činností;
- prostupnost jednotlivých typů výchovných zařízení, jejich spolupráci;
- vytváření nových typů zařízení a institucí pro volný čas podle regionálních podmínek a potřeb obyvatelstva;
- zapojování rodičů a ostatních dospělých do činnosti dětí a mládeže, i vytváření nabídky pro společné aktivity;
- využití zájmových činností pro přípravu na budoucí povolání a uplatnění na trhu práce;
- integraci jedinců s handicapem do běžné populace;
- vytváření podmínek pro rozvoj spontaneity, aktivity a tvořivosti dětí a mládeže.³³

Všechny tyto trendy kladou zvýšené nároky na pedagogy volného času a vyžadují kvalitní profesní přípravu.

2.3 Funkce výchovy ve volném čase

V předchozí podkapitole bylo naznačeno, že výchova plní určité funkce. Pávková zmiňuje čtyři.³⁴ Jedná se o funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

³³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1999. Str. 41.

³⁴ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1999. Str. 41.

2.3.1 Výchovně-vzdělávací funkce

Výchovně-vzdělávací funkcí je myšleno formování žádoucích postojů a morálních vlastností, rozvíjení schopností, usměrňování a kultivaci zájmů a potřeb dětí a mládeže. Skrze pestrou nabídku volnočasových aktivit jsou děti motivovány. Motivovanost je důležitým prvkem výchovně-vzdělávací funkce neboť jejím prostřednictvím dochází k rozvoji návyků, dovedností, poznávacích procesů a následnému celoživotnímu vzdělávání.

Prostřednictvím činností si děti vytváří vlastní názor na sebe sama, život i svět. Úspěchy, kterých je v zájmových činnostech dosahováno, přináší pocit uspokojení, seberealizaci a otvírají cestu k sebehodnocení.

2.3.2 Zdravotní funkce

Zdravotní funkce spočívá v provádění činností a osvěty, která slouží k harmonizaci dne tak, aby podporoval všestranně zdravý vývoj dětí a mládeže. Děje se tak prostřednictvím střídání různorodých aktivit a činností (mentální a fyzické činnosti, práce a odpočinek, provozování organizovaných či spontánních činností). Dopady této funkce jsou patrné i na stavu tělesného a duševního vývoje. Pohybové aktivity ve volném čase kompenzují jejich nedostatek v poloklidovém režimu školního prostředí. Vítaný přínos rovněž představuje začlenění správné výživy, či vedení k dodržování hygienických návyků.

Zdravotní funkcí se rozumí i zprostředkovávání pobytu v příjemném prostředí, pohodě, mezi blízkými osobami, dodržování bezpečnostních předpisů, zvolení nezávadných a esteticky působících materiálů.

2.3.3 Sociální funkce

Další, neméně důležitou funkcí, je funkce sociální. Přínosná je zejména z hlediska možné kompenzace rozdílů psychologických či materiálních nedostatků rodinného zázemí.

Umožňuje dětem z méně podnětných či konfliktních rodinných prostředí rozvoj a zmírňuje tak nedostatky, které si dítě z tohoto prostředí přináší. Robert Baden-Powell po zkušenostech s pořádáním táborů pro děti z různě situovaných rodin dospěl k názoru, že děti, i když mají mezi sebou značné sociální rozdíly, si rozumí a dovedou si spolu hrát jako bratři.³⁵

³⁵ PECHA, L. *Woodcraft: lesní moudrost & lesní bratrstvo*. Olomouc: Votobia 1999. Str. 30.

Vhodným působením lze umožnit dětem z podnětově chudého prostředí získat prožitky, s nimiž by jinak do styku nepřišly. To je důležité zvláště pro děti, jimž organizace trvale nebo dočasně nahrazuje rodinu.

Sociální funkce však neslouží pouze deprivovaným jedincům. Stejně dobře pomáhá zprostředkovat bohaté a žádoucí vztahy, a zároveň ulevuje rodičům od starostí spojených s otázkou trávení volného času jejich dětí. Organizace přejímají zodpovědnost za výchovu dětí a mládeže v době, kdy jim jsou svěřené.

2.3.4 Preventivní funkce

Předchozí jmenované funkce v sobě již preventivní charakter nesou. Prostřednictvím volnočasových institucí se děti učí kvalitně nakládat s volným časem, což snižuje riziko působení sociálně patologických jevů. Preventivní charakter může mít i ztotožnění se s pedagogy volného času, kteří se mohou stát vzorem.

Předcházení kriminálním a rizikovým vlivům označujeme jako primární prevenci. Některé dětské organizace se zaměřují na konkrétní jedince, pokouší se patologické jevy odhalit včas a omezit jejich působení nebo šíření. Toto jednání nese název sekundární prevence. Třetím stupněm v oblasti prevence je prevence terciální. Spočívá v jednání, jehož cílem je zabránit opakovanému působení sociálně patologických jevů (závislosti, páchaní trestných činů, nezaměstnanost...). Tento stupeň prevence se objevuje u osob čerstvě vyléčených, propuštěných z výkonu trestu...

S měnící se podobou společnosti se tato funkce stává stále aktuálnější. Vhodné pedagogické působení může představovat účinnou formu prevence některých závažných výchovných problémů (agresivita, drogová závislost, výtržnictví...).

3. DĚTSKÉ ORGANIZACE

„Děti a hodiny nemůžeme pořád natahovat - musíme je taky někdy nechat běžet.“

Johann Paul Friedrich Richter³⁶

Ačkoli se to může zdát jako klišé, ráda bych v úvodu této kapitoly použila povídku, kterou jsem užila již v absolventské práci. Tato líbivá povídka představuje krásnou metaforu, která se vztahuje na Orlí pera, což je soustava skautských zkoušek, které vycházejí z woodcraftu.

Stoupání na horu

Daleko na vyprahlém Jihozápadě stojí indiánská vesnice a za ní se tyčí z pouště vysoká hora. Vyšplhat na tuto horu znamenalo velký čin, a tak všichni chlapci ze vsi toužili, aby se o to mohli pokusit. Jednoho dne jim náčelník řekl: „Nu tak, chlapci, dnes se můžete všichni pokusit na tu horu vylézt. Vyjděte hned po snídani a jděte každý tak daleko, jak dokázete. Až budete unaveni, vraťte se, ale každý z vás mi přinese větvíčku z toho místa, kam až došel.“

Vydali se na cestu plni naděje a každý cítil, že jistě dorazí až na vrchol.

Ale brzy se loudavě vrátil tlouštík a vztáhl k náčelníkovi ruku, v níž držel kaktusový list. Náčelník se usmál a řekl: „Milý hochu, ty ses vůbec nedostal k úpatí hory; ani jsi nepřešel poušť.“ Později se vrátil druhý chlapec. Přinesl šalvějovou snítku. „Došel jsi na úpatí hory,“ řekl náčelník, „ale vzhůru jsi nešplhal.“

Další hoch měl větvíčku lindy. „Dobře,“ řekl náčelník, „ty ses dostal až k pramenům.“

Později přišel další chlapec s trnitou větvíčkou. Když ji náčelník uviděl, usmál se a řekl: „Ty jsi šplhal vzhůru; dostal ses až k prvnímu kamenitému splazu.“

Odpoledne dorazil hoch s cedrovou snítkou a stařec řekl: „Podal jsi dobrý výkon, dostal ses až do poloviny hory.“

O hodinu později přišel hoch s borovou větvíčkou. Tomu náčelník řekl: „Výborně! Ty jsi vyšplhal až ke třetímu pásu, měl jsi za sebou tři čtvrtiny výstupu.“

Slunce už stálo nízko, když se vrátil poslední. Byl to vytáhlý krásný chlapec vznešené povahy. Přicházel k náčelníkovi s prázdnýma rukama, ale oči mu zářily: „Můj otče,“ řekl, „dostal jsem se tam, kde nebyly žádné stromy – neviděl jsem žádné větvíčky, ale spatřil jsem Zářící Moře.“

³⁶ Citáty – Výchova, [online] (28. 3. 2013)

Také starcova tvář se rozzářila, když slavnostním hlasem říkal: „Poznal jsem to! Když jsem ti pohlédl do tváře, poznal jsem to. Ty ses dostal až na vrchol. Nepotřebuješ žádnou větvičku. Je to napsáno v tvých očích, zvoní to v tvém hlase. Pocítil jsi nadšení, můj hochu, viděl jsi nádheru hor.“

(E. T. Seton, překlad Miloš Zapletal)³⁷

Domnívám se, že je však možné ji zobecnit na dosahování úspěchů vůbec. Větvičky, dosažené úspěchy, jsou ukázkou toho, co jedinec vykonal, kam až došel. Je cílem dětských organizací, aby během svého působení na děti a mládež, poukazovala na takové větvičky a vychovávala jedince k tomu, aby toužil vidět větvičky další a další. Až do doby, kdy touhu po větvičkách nahradí touha vidět Zářící Moře – touha vykonávat činnosti pro činnosti samotné, pro radost.

3.1 Vymezení pojmu děti a mládež³⁸

Pojem „dítě“ může mít v různých kontextech různý obsah.

- V občanském a rodinném právu se slovem „dítě“ rozumí celoživotní rodinný poměr vůči rodičům.
- Vzhledem k tomu, že v mezinárodních smlouvách (např. Úmluva o právech dítěte) se jako „dítě“ označuje osoba mladší 18 let, proniká tento význam i do některých českých právních předpisů. Zpravidla se tedy pojem „dítě“ užívá pro fyzickou osobu mladší 18 let.
- V případě zotavovacích a jiných podobných akcí pro děti se vychází z § 8 zákona 258/2000 Sb., kde jsou tyto akce definovány počtem dětí do 15 let.

Pojem „mládež“ není přesně vymezen. V užším významu může znamenat mladistvé (15 až 18 let). Pro účely některých slev a výhod včetně státního zaopatření studentů atd. se za horní věkovou hranici považuje nejčastěji 26 let. Někdy se mládeží rozumí i lidé do věku kolem 30 nebo 35 let. Z pedagogického hlediska jsou mládeží především ti, kdo se připravují na budoucí povolání, na založení rodiny nebo na jiné životní úkoly a cesty, a dále ti, kdo jsou způsobilí nechat na sebe někoho výchovně působit.

Pro účely této práce budu pojem „dítě“ užívat výhradně pro osoby do 15 let a pojem „mládež“ pro osoby ve věku 15-18 let.

³⁷ Woodcraft – Stoupání na horu [online] (3. 4. 2013)

³⁸ KUTÝ, J. Bezpečnost mimoškolní práce s dětmi a mládeží. Praha: Sdružení Mladých ochránců přírody ČSOP, 2007. Str. 51.

3.2 Vymezení pojmu dětské organizace

Při hledání definice pojmu dětská organizace si jen těžko vystačíme se slovníky nebo s právními předpisy. Legislativa tento pojem nezná. Přesto se k jeho vysvětlení lze dopracovat za pomoci zdravého rozumu.

Za dětskou organizaci je považována jakákoli instituce, formální zájmová skupina, zařízení či zájmový útvar, který se nejrozličnějšími způsoby podílí na výchově dětí ve volném čase. Bez ohledu na zřizovatele se jedná o neformální pojmenování všech útvarů, jejichž náplň práce je výrazným způsobem zasvěcena právě dětem a mládeži.

Současná síť zájmového vzdělávání je tvořena především specializovanými zařízeními, kterými jsou střediska pro volný čas dětí a mládeže, domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Patří sem i mimovyučovací činnost školních družin, klubů, zájmových kroužků ve školách, domovech mládeže a střediscích výchovné péče o děti a mládež a dalších výchovných zařízeních.³⁹

Subjekty nabízející dětskou zájmovou činnost se od sebe navzájem liší a to formou činnosti, zřizovatelem i právními předpisy, na nichž je jejich fungování založeno. Nejčastějšími typy dětských organizací jsou:

Školská zařízení⁴⁰ poskytují služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťují ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči. Vzdělávání je uskutečňováno na základě školního vzdělávacího programu. Do této kategorie patří například školská zařízení pro zájmové a další vzdělávání,^{41 42} jejichž úkolem je zajišťování výchovných, vzdělávacích, zájmových, popřípadě tematických rekreačních akcí, zajišťujících osvětovou činnost. Konkrétními příklady školských zařízení pro zájmové vzdělávání jsou střediska volného času (domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností), školní kluby a školní družiny.

Nestátní neziskové organizace jsou organizace nezřizované státem a na státu nezávislé. Jsou určené k obecně prospěšným činnostem či k činnostem neziskovým. Termín nestátní nezisková organizace (dále NNO) není v České republice oficiálním právním termínem ani právní formou. Jde o ustálené pojmenování pro skupinu organizací (občanská sdružení,

³⁹ MŠMT. *Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. Praha: Tauris 2001, str. 54.

⁴⁰ Školský zákon [online] § 7 (4), (5); § 111 (1); § 118 (27. 3. 2013)

⁴¹ Školský zákon [online] § 111 (1) (27.3. 2013)

⁴² Vyhláška o zájmovém vzdělávání [online] § 3, § 4 c (27. 3. 2013)

obecně prospěšné společnosti, nadace či nadační fondy...), které vznikají na základě zákona o sdružování občanů.⁴³ Příkladem mohou být nejružnější sdružení dětí a mládeže.

Vzhledem k tomu, že si všechny ze zmíněných institucí (bez ohledu na právní formu) kladou obdobný hlavní cíl, kterým je výchovné působení na oblast volného času dětí a mládeže a snaží se dosáhnout podobných výsledků, byť v jiné oblasti, dovolím si je v dalších kapitolách souhrnně označovat jako **dětské organizace**.

3.3 Činnost dětských organizací

Dětské organizace, v rámci svého výchovného působení, poskytují pestrou nabídku volnočasových činností. V souvislosti s nabízenými aktivitami a snahou výchovně působit, přebírají tyto volnočasové subjekty roli „učitelů volného času“. Aby bylo možné v roli „vychovatele“ úspěšně obstát, je nezbytné znát více než poučky o tom, co je volný čas a co výchova. Při vytváření programu rovněž nelze spoléhat na náhodu a na štěstí. Je zapotřebí vypracovat ucelenou koncepci, na jejímž základě dojde ke zformulování žádoucích přístupů a sformování nabídky nejvhodnějších volnočasových činností a aktivit. Koncepce, stejně jako následné výchovné působení, v sobě skrývá tři dimenze.⁴⁴

První dimenzi představuje **obsah**, program, čili náplň činností. Tato nabídka vychází ze snahy uspokojit poptávku po nabídce konkrétního programu, ze snahy rozšířit repertoár stávajících činností, nebo z potřeby reagovat na aktuální společenskou situaci. Obsah práce každého volnočasového subjektu je zcela individuální, a důraz na míru zastoupení níže zmíněných činností, je rovněž subjektivní.

Mezi nabízené aktivity založené na principu dobrovolnosti patří činnosti výchovně-vzdělávací, odpočinkové, rekreační a zájmové, zatímco společensky prospěšné a sebeobslužné činnosti mají charakter povinnosti.

Druhou dimenzí jsou **vztahy**. Jejich prostřednictvím lze ovlivnit působení předávaných idejí, hodnot, programů, přijímání rolí a v neposlední řadě mohou nahradit disfunkční vztahy v jiných vztahových rovinách. Úspěch, či selhání programu, se výrazně váže na vzájemný vztah pracovníků a vychovávaných jedinců. Vzájemná interakce se tedy netýká pouze vychovatelů a dětí, ale i dětí navzájem, dítěte a skupiny, rodičů a dětí, okolí a dětí navzájem...

⁴³ Zákon o sdružování občanů 83/1990 Sb. [online] (27. 3. 2013)

⁴⁴ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 51.

Třetí dimenzi tvoří ve svém nejširším slova smyslu **prostředí**. Myslí se jím nejen místo, na němž jednotlivé činnosti probíhají, ale i materiální zázemí, psychosociální a institucionální zázemí.

3.3.1 Obsah činností ve volném čase

Obsah představuje výčet typů činností, které tvoří podstatu volného času ovlivňovaného volnočasovými subjekty. Pávková zmiňuje následujících 6 možných činností.⁴⁵

Odpočinkové činnosti zahrnují takové typy činností, jejichž zařazením dochází k efektivnímu odstraňování únavy. Představují tedy fyzicky a psychicky nenáročné aktivity. Jejich zařazení se užívá k celkovému zklidnění organismu, navození klidového režimu či uvolnění jedince. Podle okolností a potřeby se může jednat o klid na lůžku, procházku nebo třeba debatu či rozvoj individuálních zájmových aktivit (např. četba, manuální práce, hudební činnosti...

Rekreační činnosti mohou na rozdíl od odpočinkových činností obsahovat pohybově náročnější aktivity, které jsou zpravidla provozovány venku. Používá se jich k odstranění únavy, stresu, odreagování se. Obdobně jako u činností odpočinkových. Pravidelným zařazováním aktivit s rekreačním obsahem vede k zdravému duševnímu i tělesnému vývoji dětí a mládeže. Příkladem mohou být aktivity tělovýchovné, sportovní, turistické povahy nebo manuální práce.

Zájmové činnosti⁴⁶ představují nejdůležitější součást výchovy ve volném čase. Podporou systematických či jednorázových zájmových činností a aktivit dochází k účelnému a efektivnímu naplnění volného času, získávání vědomostí a dovedností mimo organizovanou školní výuku. Posilování aktivit zájmového charakteru vede účastníky k seberealizaci a sebepoznávání, objevování vlastních schopností a jejich rozvíjení. Tím se volnočasové subjekty podílejí na kultivaci osobnosti, na rozvoji talentů, na vytváření a utužování sociálních vztahů a vazeb.

Sebeobslužné činnosti jsou takové druhy činností, jejichž cílem je osamostatňování dětí a mládeže. Budováním návyků osobní hygieny, účelného a estetického způsobu oblékání, návyků péče o pořádek a čistotu prostředí nebo návyků při jednání s lidmi, se děti učí pečovat o sebe sama, o majetek o mezilidské vztahy. Ke zvýšení efektivity zvládání těchto činností je nezbytná pravidelnost, řád, důslednost, vytrvalost a hlavně trpělivost.

⁴⁵ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 87-116.

⁴⁶ MŠMT. *Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. Praha: Tauris 2001, str. 54.

Veřejně prospěšné činnosti se podílejí na formování pozitivních povahových vlastností a podněcují vytváření žádoucích sociálních vztahů. Spočívají v budování a posilování kladného vztahu k dobrovolné a nezištné pomoci druhým lidem, jednotlivcům, sociálním skupinám nebo prostředí.

Příprava na vyučování zahrnuje okruh činností souvisejících s plněním školních povinností. Míra a forma, jakou se jednotlivé typy dětských organizací podílejí na přípravě na vyučování, se odvíjí od věku dětí a funkcí konkrétních zařízení. Činnosti, které spadají do této kategorie mohou obsahovat rozšiřování stávajících poznatků z vyučování, jejich zpřesňování a využití v praxi, vypracovávání zadaných úkolů.

3.3.2 Cíl, projekt, úkol, metoda

Činnost dětských organizací není nahodilá. Někam směřuje, o něco usiluje, vede pokud možno k dosažení maximální shody s předem stanovenou představou. Tato představa je vystavěna na postojích společnosti, obecných hodnotách, trendech a je poplatná dané kultuře v určité době. Aby bylo možné naplnit určité představy, je nezbytné, aby si subjekty, zodpovědné za jejich dosažení, stanovily **cíle**. Cíle mívají obecný charakter a jsou jen těžko ověřitelné. Jediným ukazatelem jejich dosažení bývá až čas. Z těchto důvodů je vhodné, aby byly obecné cíle doplněny cíly konkrétnějšími. Takové záměry nazýváme **projekty**.

Označení projekt nese konkrétní cíl, vyplývající z konkrétní situace nebo z potřeb určité cílové skupiny. Pro jeho naplnění si organizace stanovují určitý časový horizont. Sám projekt bývá rozdělen do dílčích cílů – **úkolů**. Jejich znakem je co možná nejpřesnější formulace a zaměření na zcela konkrétní jevy, typy chování, postoje, přístup...

K dosahování cílů slouží postupy nejrůznějšího charakteru, nazývané **metody**.⁴⁷

3.3.3 Formy činnosti dětských organizací

Za formu činnosti lze považovat intenzitu, se kterou jsou činnosti vyvíjeny a provozovány. Pávková uvádí mimo jiné tyto tři typy zájmové činnosti⁴⁸:

Příležitostná činnost je realizována skrze nepravidelné akce a z nich vyplývajících činností. Zpravidla se jedná o nabídku příležitostných nebo cyklických akcí. Je časově vymezena a zahrnuje různé turnaje, výlety, přehlídky, zájezdy, exkurze, divadelní představení a v neposlední řadě cykly přednášek.

⁴⁷ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 44.

⁴⁸ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 128-131.

Pravidelná činnost spočívá v pořádání pravidelných setkání realizovaných prostřednictvím zájmových útvarů. Těmi mohou být kroužek (menší útvar se zaměřením zpravidla na vnitřní obohacení a život útvaru), soubor (činnost většinou směřuje veřejné produkci), klub (vyznačuje se volnější organizační strukturou) a kurz (útvar s vymezenou dobou trvání jehož činnost směřuje k získání či rozvoji dovedností, schopností, vědomostí).

Prázdninová táborová činnost je omezena na období dlouhého volna – tj. dobu jarních, letních či zimních prázdnin. Jedná se o organizovanou činnost s dětmi, mládeží i rodiči s dětmi mimo bydliště.

3.4 Zásady realizace volnočasových činností

Snahou každé dětské volnočasové organizace by mělo být zkvalitňování služeb a přístupu ke svým klientům – dětem a mládeži. Aby toho bylo možné docílit, je zapotřebí vzít v potaz mnoho aspektů, citlivě reagovat na potřeby, zvyšovat potřebnou úroveň...

Existuje několik požadavků, na něž by měly dětské organizace brát ohled. Z míry jejich respektování a dodržování lze usuzovat na kvalitu práce, prováděných činností a přístupu k jednotlivým uživatelům volnočasových služeb.

Pávková uvádí následující zásady:⁴⁹

- **Zásada pedagogické ovlivňování volného času** představuje citlivé pedagogické vedení dětí k rozumnému využívání volného času.
- **Zásada jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování** zahrnuje spolupráci pedagogů, možnost kompenzace jednotlivých oblastí výchovy, vytyčení společných výchovných cílů.
- **Zásadou dobrovolnosti** skrze pedagoga dochází k vytváření podmínek, které vedou k dobrovolnému, či relativně dobrovolnému podílení se na programu.
- **Zásada aktivity** spočívá v podpoře vlastní iniciativy, nápaditosti a samostatnosti, díky které jsou děti a mládež vedeny k aktivnímu podílu na činnosti.
- **Zásada seberealizace** znamená vybírání vhodné skladby činností vedoucích k realizaci individuálních schopností a budování pocitu úspěšnosti v některé ze zvolených aktivit. Cílem je navodit pocit úspěšnosti.
- **Zásada pestrosti, zajímavosti a přitažlivosti** se váže k obsahu, metodám i formám práce a jejich různorodosti.

⁴⁹ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 48.

- **Zásada odpočinkového a rekreačního zaměření** klade důraz na zařazení aktivit vedoucích k odstraňování únavy, obnově fyzických a duševních sil. Představuje protipól k aktivitám orientovaným na psychický a tělesný výkon.
- **Zásada zájmového zaměření** podtrhuje smysl zájmových činností, které by měly tvořit výrazný podíl náplně výchovy ve volném čase.
- **Zásada citlivosti a citovosti** je zaměřena na pedagogické pracovníky působící na volný čas. Zdůrazňuje význam empatie při vedení volnočasových činností a při motivaci jedinců. Úkolem pracovníka je ovlivňovat všechny složky osobnosti dítěte stejnou měrou (rozumová i citová) a kultivovat je především za pomoci kladných emocionálních zážitků.
- **Zásada orientace na sociální kontakt** v podstatě znamená, že veškeré působení by se mělo odehrávat v interakci s ostatními lidmi, rodinou, přáteli, vrstevníky...

3.5 Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času.

Tato podkapitola je svým způsobem souhrnem kapitol předešlých. Bez pochopení významu volného času, jeho funkcí, bez porozumění slovům výchova a sebevýchova, bez vyjmenování dodržovaných pedagogických zásad, bez vytyčení obsahu výchovy ve volném čase, by nebylo možné srozumitelně odpovědět na zásadní otázky: „Jakým způsobem ovlivňují dětské organizace volný čas? K čemu ovlivňování volného času dětí a mládeže vede? Proč je důležité?“

Ve stručnosti by se vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dal nejlépe vyjádřit příslovím „Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš“.

Ovlivňování volného času dětí a mládeže v období jejich vývoje představuje investici nevyčíslitelné hodnoty. Samotné působení se samozřejmě v mnoha ohledech projevuje již v dětském a adolescentním věku. Důsledky, které se mohou odrazit v chování, jednání a prožívání jedince, v přístupu k rodině, partnerovi, společnosti, k volnému času a životu obecně, si s sebou člověk nese po celý život.

Nejvýznamnějším úkolem výchovy ve volném čase, tudíž i nejvýznamnějším vlivem dětských organizací, je snaha naučit děti a mládež racionálně odpočívat. Způsob odpočinku a rekreace má totiž výrazný vliv na utváření života jedince, orientaci jeho hodnot i na pracovní výkon. Žádoucí odpočinkové a rekreační činnosti napomáhají k odstraňování únavy, kompenzují jednostranné zatížení, regenerují unavený organismus, zabraňují dlouhodobému přetížení až zhroucení jedince.

Vliv dětských organizací, v rámci pedagogického ovlivňování volného času, spočívá v uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. V rámci výchovného působení tak dochází prostřednictvím obsahu jednotlivých činností nejen k uspokojování potřeb již existujících, ale k jejich pedagogickému regulování podle požadavků společnosti v souladu s předpoklady jednotlivců. To se odráží na rozvoji osobnosti i na správné společenské orientaci, čímž na straně druhé dochází k eliminaci nežádoucího chování.

Nepopiratelný vliv se odráží i v oblasti, jež se zaměřuje na vedení dětí a mládeže k samostatnosti. Vytváření a upevňování žádoucích návyků je jednou z podmínek při formování mravních vlastností. Podstata spočívá v pěstování návyků kulturního chování a jednání s lidmi.

Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže tedy spočívá převážně ve výchovném působení na jedince. Hofbauer ve své knize zdůrazňuje význam volného času pro děti a mládež větou „Mimořádný význam má pro děti a mládež, nejmladší a perspektivní součást společnosti, která spolu s generacemi dospělých a za jejich aktivního podílu zajišťuje jak kontinuitu, tak také nezbytnou inovaci dalšího vývoje“.⁵⁰ Žádoucím výsledkem je tedy zvnitřňování a následné uplatňování obsahu tohoto působení v současném i budoucím životě.

Velice pěkně shrnuje snažení dětských organizací Pávková. „Ideálem výchovy mimo vyučování je výchova jedince s mnohostranně rozvinutými zájmy a jedním hlubokým specializovaným centrálním celoživotním zájmem. Výchovné úsilí v této oblasti má velký význam, požadovaná úroveň zájmů se u člověka projeví též v úrovni rodinné výchovy a v jeho pracovní výkonnosti, a pomáhá mu vyrovnat se s náročnými životními situacemi. Tím přispívá k duševní hygieně, navozuje duševní rovnováhu, spokojenost, vyrovnanost. Duševní zdraví má bezpochyby vliv i na tělesnou kondici, odolnost a zdatnost člověka. Tělesně a duševně zdravý a vyrovnaný člověk je schopen kvalitních pracovních výkonů, takže racionální využívání volného času má i ekonomický efekt.“⁵¹ Zároveň dodává „Některé tendence k omezování či rušení institucí pro výchovu mimo vyučování jsou nedomyšlené a škodlivé. Historické zkušenosti i zkušenosti ze zahraničí potvrzují, že prevence je ve výchově účinnější a také podstatně levnější než náprava chyb a převýchova. A právě kvalitní výchova dětí ve volném čase má preventivní význam“⁵²

⁵⁰ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, str. 9.

⁵¹ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 52.

⁵² PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 16.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je oproti části teoretické zaměřena nikoli na subjekty volného času, ale na jeho objekty - děti a mládež. Jde o snahu zmapovat jejich přístup k volnému času, k využití nabídky subjektů volného času a získané výsledky porovnat s předchozím výzkumným šetřením, které jsem provedla v roce 2010 ve stejné škole s dětmi stejného věku. Lze tedy vysledovat vyvíjející se trendy určité společnosti.

Dotazník vytvořený pro účely této bakalářské práce je oproti předchozímu dotazníku lehce upraven a rozšířen. Důvodem byla snaha získat konkrétnější informace z určitých oblastí a naopak eliminovat otázky, které s daným tématem souvisí podružně. Přesto je však možné porovnat téměř všechny dříve získané informace s těmi současnými. Nový dotazník navíc poskytuje letmý vhled do využití a důležitosti televize a počítače ve volném čase dětí.

Tato část tedy představuje jakousi zpětnou vazbu na činnost a působení volnočasových organizací, o kterých bylo pojednáno v předchozích kapitolách.

4.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumu je zjistit, jak děti 6.-9. tříd základní školy ve Štěchovicích vnímají pojem volný čas, s kým jej nejraději prožívají, jak jej nejčastěji tráví a jak se tento stav liší od jejich ideálních představ. Především se zaměřuji na míru využívání nabídky volnočasových aktivit, konkrétní navštěvované kroužky⁵³ a důvody absence institucemi organizované činnosti ve volném čase.

Předmětem mého zájmu je rovněž pocíťovaný vliv, který vyplývá z členství v organizovaných volnočasových skupinách a postoje vybrané skupiny k nim. V neposlední řadě se pokouším stanovit, jakou míru důležitosti v životě dětí a mládeže zaujímají vybraná média (televize, počítač).

Pro šetření byly stanoveny následující cíle:

1. Zmapovat představy dětí o volném čase.
2. Zjistit, kterými aktivitami se děti ve volném čase zabývají a jaké činnosti preferují.
Porovnat rozdíly.
3. Zjistit důvody absence institucemi organizovaných volnočasových činností.

⁵³ Myšleno ve smyslu pravidelně organizované volnočasové činnosti (nikoli pouze v rámci činnosti školských zařízení).

4. Zmapovat trávení volného času v podobě organizované formy.
5. Zjistit míru využívání vybraných médií (televize, počítač).
6. Porovnat možné výsledky získané z roku 2013 s výsledky získané dotazníkem v roce 2010.

4.2 Hypotézy

Po stanovení cílů, které ve svém výzkumném šetření považuji za klíčové jsem se rozhodla formulovat následující hypotézy:

H1: Děti, které nevyužívají nabídky volnočasových aktivit, budou v průměru méně spokojeni se způsobem trávení volného času než děti, které nabídky využívají.

H2: Děti dávají přednost kolektivnímu trávení volného času před individuálním.

H3: Oproti výsledkům výzkumného šetření z roku 2010, bude počítač a televize mnohem více využívanějším médiem.

H4: Počet dětí, které využívají nabídky organizovaných volnočasových činností bude v porovnání se získanými výsledky z roku 2010 nižší než dřív.

4.3 Výzkumný vzorek

Vzhledem k rozhodnutí porovnat výsledky tři roky starého výzkumného šetření jsem výzkumný vzorek vybírala ve stejném sociálním prostředí jako v roce 2010. Jedná se o žáky základní školy ve Štěchovicích.

Základní škola Štěchovice se nalézá ve Středočeském kraji, v okrese Praha-západ, cca 30 km od Prahy. K 31. 12. 2011 zde žilo 1761 obyvatel.⁵⁴ Školu navštěvuje okolo 215 dětí ze Štěchovic a přilehlých vesnic.

Výběrem nového výzkumného vzorku jsem se snažila co nejvíce přiblížit vzorku předchozímu. Jedná se o 103 žáků ve věku 11-16 let, z toho 52 chlapců a 51 dívek. Výzkumný vzorek z roku 2010 čítal 108 žáků, z toho 49 chlapců a 59 dívek.

Zastoupení chlapců a děvčat v jednotlivých třídách je uvedeno v tabulkách. Pro rok 2013 v tabulce 1, pro rok 2010 v tabulce 2.

⁵⁴ Městys Štěchovice [online] (20. 3. 2013)

Tab. 1: Přehled výzkumného vzorku 2013

Třída	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
6.	12	12	24
7.	12	11	23
8.	12	11	23
9.	16	17	33
Celkem	52	51	103

Zdroj: Autor, 2013

Tab. 2: Přehled výzkumného vzorku 2010

Třída	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
6.	12	17	29
7.	10	14	24
8.	12	18	30
9.	15	10	25
Celkem	49	59	108

Zdroj: Autor, 2010

4.4 Metody a techniky výzkumu

Výzkumné šetření jsem prováděla na ZŠ Štěchovice. V obou případech (2010, 2013) šlo o sběr dat za použití dotazníků (viz příloha č. 2 a 3), které se od sebe nepatrně liší. Metody a techniky použité v roce 2010 jsou podrobně popsány v mé absolventské práci⁵⁵, proto se jimi v této práci zabývat nebudu. Dále budu rozebírat pouze metody a techniky, které se týkají výzkumného šetření provedeného v roce 2013.

Dotazník byl standardizovaný a obsahoval celkem 12 otázek. Otázky číslo 1, 4, 12 byly otevřené; otázky číslo 2, 5, 6, 9 a 10 polouzavřené a otázky 2, 7, 8 a 11 polouzavřené. Pokládané otázky byly laděny pozitivně a nabízené škály měly symetrickou povahu.

Vyplňování dotazníků probíhalo v době školního vyučování za přítomnosti pedagoga. Veškeré instrukce stran vyplňování dotazníků, účelu i záměru byly respondentům poskytnuty na místě ústní formou. Během vyplňování dotazníků jsem byla ve třídě přítomna, což napomohlo k objasňování nesrovnalostí a případnému zodpovězení a upřesnění dotazů, které se týkaly práce s dotazníky. Zároveň se tímto způsobem vyřešil problém s návratností dotazníků. Návratnost činila plných 100%.

Za pomoci dotazníků jsem získala širokou škálu odpovědí, dat a informací ke zpracování. Ty jsem následně vyhodnotila a graficky znázornila. Pro větší přehlednost zpracovaných dat jsem průzkumem získané výsledky rozdělila do 5 tematicky spolu souvisejících kategorií.

Další metoda, kterou jsem v práci použila je studium výsledků předchozího výzkumného šetření a jejich následná komparace s novými výsledky.

⁵⁵ MIKULENKOVÁ, M. *Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže*. [Absolventská práce]. Praha: Vyšší odborná škola pedagogická a sociální, 2010. Vedoucí práce: PhDr. Hana Dvořáčková.

4.5 Průběh výzkumu, výsledky

Zjištěné výsledky jsem utřídila do následujících kategorií. Jsou to:

1. Představy dětí o volném čase.
2. Vnímání vlastního volného času.
3. Preference v oblasti volného času.
4. Využívání médií (počítač, televize).
5. Využívání nabídky volnočasových subjektů.

4.5.1 Představy dětí o volném čase

V této otevřené otázce měly děti za úkol vypsát, co si představí, když se řekne volný čas. Otázka byla otevřená a nebyla omezena ani počtem možností ani způsobem formulace. Děti odpovídaly zcela dle svých představ. Některé z odpovědí jsem v plném znění zmínila v kapitole 1.1 Definice a vymezení pojmu volný čas.

Získaná data jsem podle obsahu odpovědi setřídila do 15 kategorií a na základě četnosti jejich výskytu vypracovala tabulku 3.

Tab. 3: Představy o volném čase 2013

Kategorie odpovědí	Hlasy	V %
Odpočinek od povinností (školních, domácích)	30	1,44%
Čas, který si organizují podle svého	30	21,58%
Volno, nicnedělání, klid	17	21,58%
Být s kamarády	13	1,44%
Zábava	9	6,47%
Žádná odpověď	8	1,44%
Hraní na PC, telefonu	8	2,88%
Chůze ven, na výlety, procházky	6	1,44%
Sport, hry	5	21,58%
Kroužky, koníčky	4	2,88%
Být s rodinou	3	6,47%
Prázdniny, víkendy, svátky...	2	1,44%
Něco dělat	2	2,88%
Nuda	1	6,47%
Čtení knih	1	1,44%

Zdroj: Autor, 2013

Získané odpovědi potvrzují, že představy o volném čase jsou výrazně individuální. Nejčastěji zmiňovanou odpovědí byl se shodným počtem hlasů „Odpočinek od povinností,“ a „Čas, který si člověk organizuje po svém“. Dá se usuzovat, že děti vnímají volný čas jako volno mezi činnostmi, neboť na třetím místě se umístila varianta „Volna“ ve smyslu nicnedělání, klidu.

Při porovnávání staršího výzkumného šetření (tabulka 4) lze najít podobné umístění odpovědí u prvních čtyř pozic. Naopak „kroužky, koníčky“ si tentokrát pohoršily, stejně jako čtení knih, které bylo v celém šetření jmenováno pouze jednou. Zdá se, že knihy ztrácí atraktivitu. Důvodem může být rozvoj nových technologií, který četbu knih v klasické podobě upozaduje.

Tab. 4: Představy o volném čase 2010

Kategorie odpovědí	hlasy	v %
Být s kamarády	27	17,42
Čas, který si člověk organizuje podle sebe	23	14,84
Odpočinek od povinností (školních, domácích)	22	14,19
Volno, nicnedělání	16	10,32
Jít ven	14	9,03
Koníčky, kroužky	10	6,45
Hraní na počítači	10	6,45
Sport	7	4,52
Jízda na kole/motorce	6	3,87
Prázdniny, svátky, víkendy...	5	3,23
Čtení knih	5	3,23
Zábava	2	1,29
Spánek	2	1,29
Pobyt v přírodě	2	1,29
Odpočinek od rodiny	2	1,29
Učení	1	0,65
Být s rodinou	1	0,65

Zdroj: Autor, 2010

4.5.2 Vnímání vlastního volného času

Do této kategorie jsem umístila zpracování dvou otázek a sice otázku na dostatek volného času, a otázku rozhodování o výběru volnočasového kroužku.

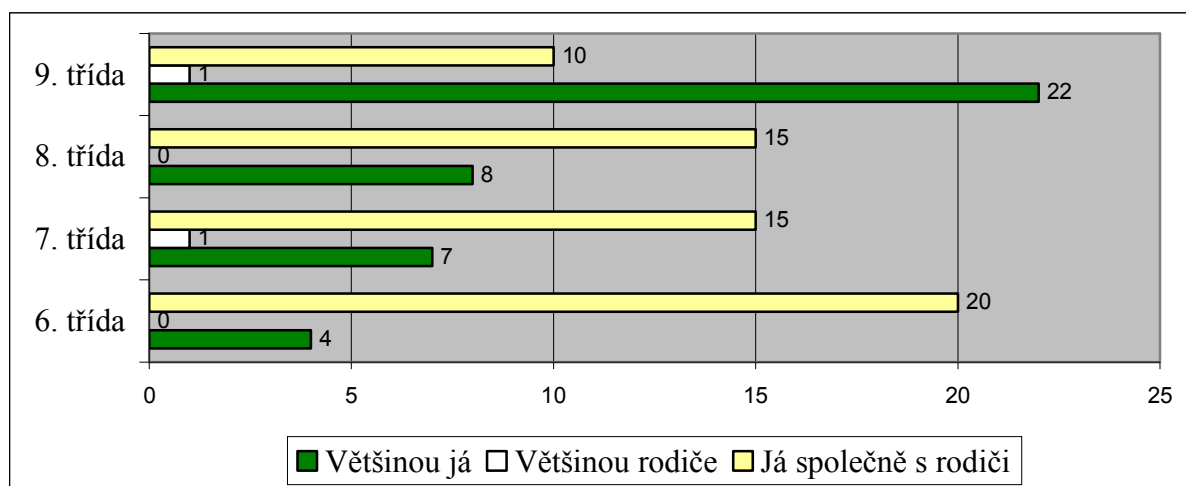
Výsledky otázky na subjektivně vnímané množství vlastního času lze interpretovat tak, že respondenti vesměs nedostatek volného času nevnímají. Pouze 0,97% respondentů hodnotí

množství volného času jako nedostatečné. V roce 2010 takto hlasovalo 6,48% respondentů. Celých 37% respondentů se domnívá, že má volného času dostatek, zatímco v roce 2010 hodnotilo množství volného času 44,44% jedinců.

Bohužel data z obou šetření nelze plně porovnat, neboť nabízené možnosti, které se množství volného času týkaly, nejsou zcela totožné. Jako většinou dostatečné hodnotí množství volného času 47,57% (v roce 2010 49,07%), jako většinou nedostatečné 13,59% (pro výzkum 2010 nebyla tato možnost zahrnuta).

Otázka číslo 5 se týkala výběru organizovaných volnočasových aktivit. Cílem bylo zjistit, kdo převážně rozhoduje o výběru kroužků, na které respondenti chodí. (Graf 1).

Graf 1: Výběr volnočasových aktivit

Zdroj: Autor, 2013

Z grafu jasně vyplývá, že s přibývajícím věkem roste podíl vlastního rozhodování a naopak. Za zamyšlení stojí fakt, že zatímco v 6. třídě se pocit absence vlastního podílu na rozhodování zcela chybí, zatímco v 7. i 9. třídě je zaznamenán. V obou skupinách se však jedná o jediný hlas, takže tato úvaha nemusí mít hlubší opodstatnění. Navíc jde o čistě subjektivní pocity respondentů.

4.5.3 Preference v oblasti volného času

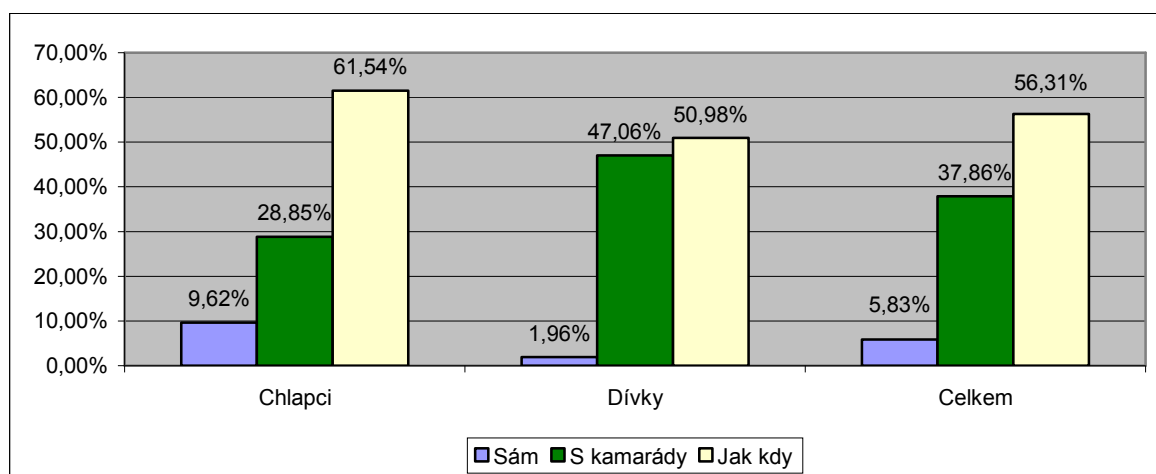
V této kategorii jsou zařazeny celkem tři zpracované otázky. Otázka č. 6, 7 a 8.

Graf 2 prezentuje procentuálně vyjádřené názory na otázku ohledně preferencí kolektivního či individuálního trávení volného času. Děti odpovídaly na otázku „Trávíš raději svůj volný čas sám nebo s kamarády?“ Varianta „jak kdy“ byla mezi odpovědi zařazena jako

reakce na potřebu vyjádřit skutečnost, že volba záleží na konkrétní situaci a daných okolnostech.

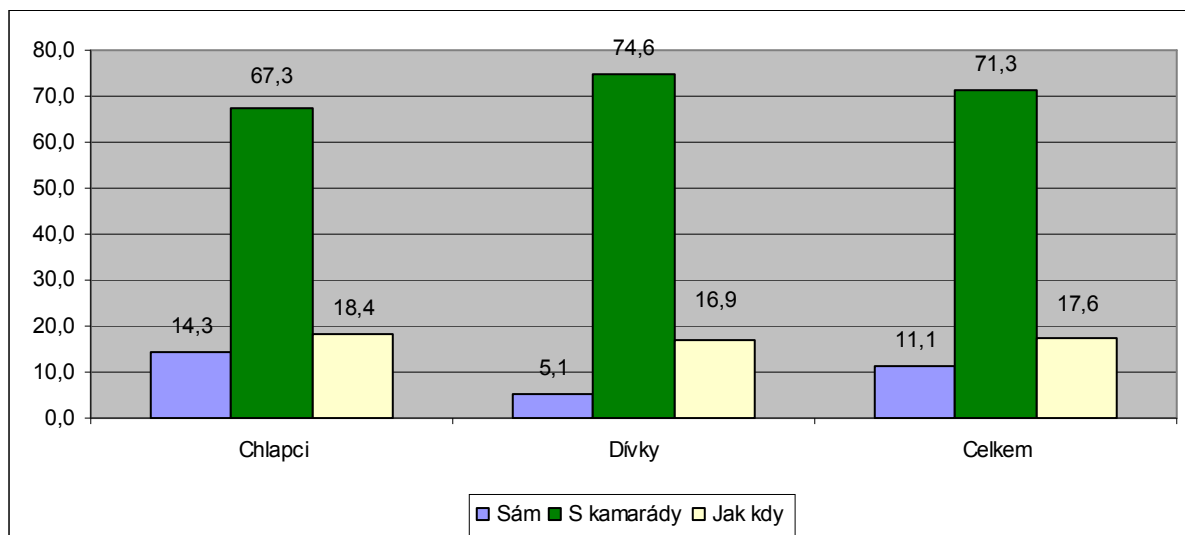
Rozdíl v grafech 2 a 3 poukazuje na možnou změnu v preferencích, ke které během 3 let pravděpodobně došlo. Zatímco v roce 2010 výrazně převládala tendence trávit svůj volný čas kolektivně, graf 2 ukazuje tendenci vymezit si prostor pro sebe a kolektivní trávení volného času střídat s individuálním. Za povšimnutí stojí snížení počtu programových samotářů ve výzkumném vzorku. Důvodem může být zvýšení významu sociálních sítí, které se snaží skloubit výhody individuálního a kolektivního trávení volného času, což přináší snadnější utváření sociálních vazeb za mnohem méně náročnějších podmínek.

Graf 2: Přehled preferencí kolektivního a individuálního trávení volného času 2013

Zdroj: Autor, 2013

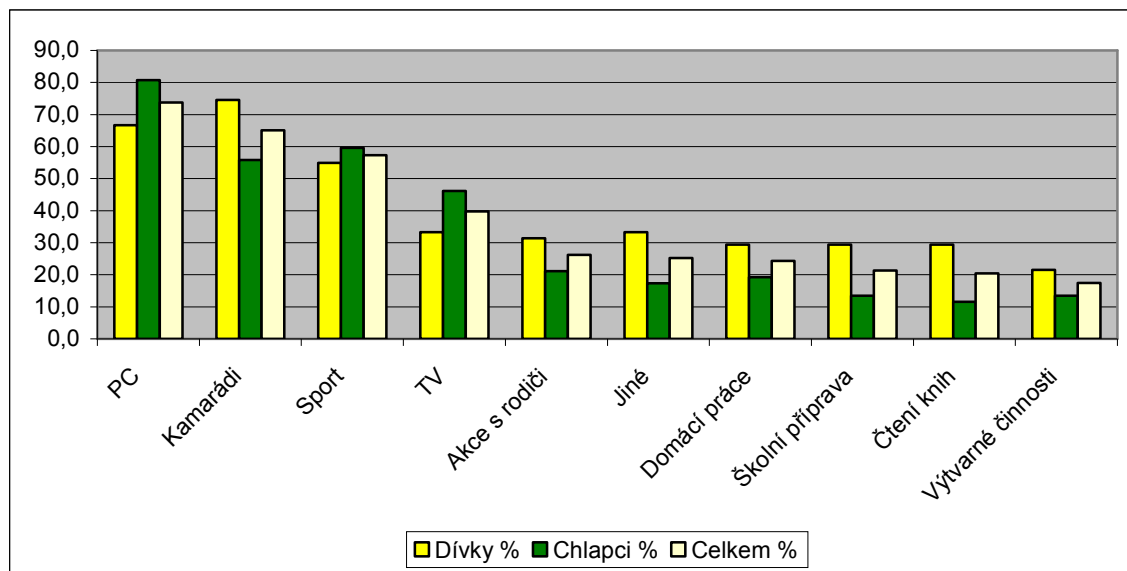
Graf 3: Přehled preferencí kolektivního a individuálního trávení volného času 2010

Zdroj: Autor, 2010

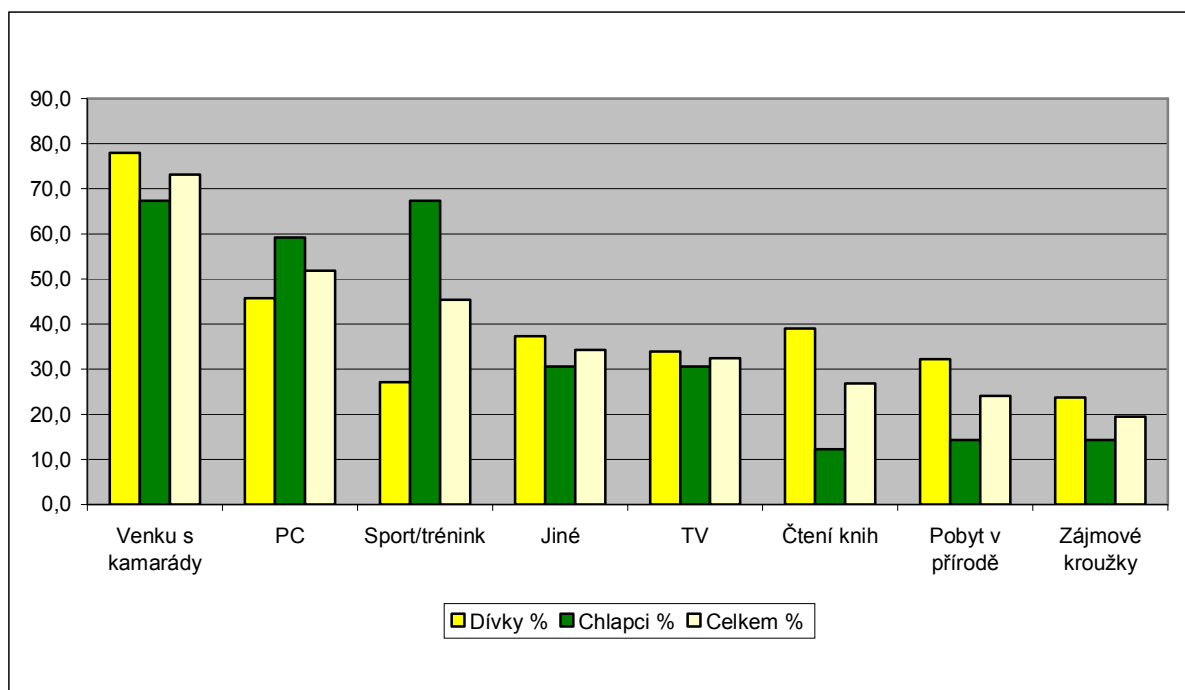
V druhé části této kategorie jsem se zabývala vytvořením přehledu provozovaných volnočasových činností (graf 4) a činností preferovaných (graf 6), včetně jejich porovnání s předchozími výsledky (graf 5, 7).

Graf 4: Nejčastěji provozované volnočasové činnosti 2013

Zdroj: Autor, 2013

Graf 5: Nejčastěji provozované volnočasové činnosti 2010

Zdroj: Autor, 2010

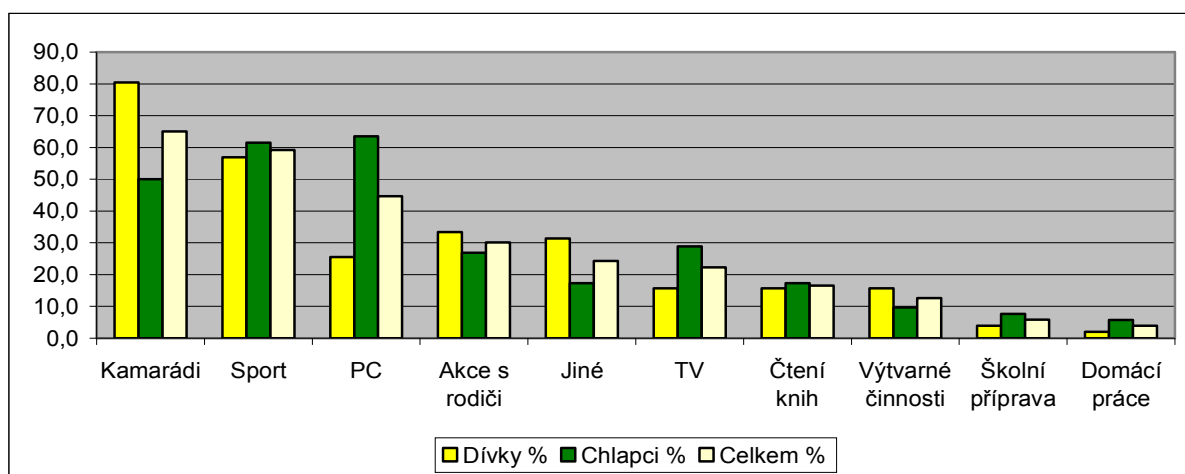
Graf 2 vypovídá o četnosti reálně provozovaných činností ve volném čase. Jako nejčastěji uváděný způsob trávení volného času se ukázal počítač. Z výzkumného vzorku jej zaškrtnulo 77,8% dětí. Přičemž chlapci jej volili častěji než děvčata. Na druhém místě jsou kamarádi, kterým věnuje svůj volný čas 65% dotazovaných. V porovnání s rokem 2010 došlo ke zvýšení významu počítačů na úkor kamarádkých vztahů a televize na úkor sportu. Při formulování dotazníku jsem oproti předchozímu šetření zpestřila nabídku možností vykonávaných ve volném čase, což se promítlo do vybraných možností. Z grafu je patrné, že své místo mají i domácí práce a příprava na vyučování (ačkoli se volného času týkají jen okrajově). Oproti staršímu dotazníku se u respondentů projevovala potřeba konkretizovat prováděné činnosti. Možnost „jiné“ zvolilo více než 25% dotazovaných. Mezi nejčastěji objevovanými výrazy byla „péče o domácí mazlíčky“, „přítel“, dvakrát byla dokonce zmíněna „brigáda“. Nejmenší zájem je o výtvarné činnosti a manuální práce (graf 4) a zájmové kroužky (graf 5).

Stejným způsobem jsem pokračovala se získáváním údajů u otázky 8. Zde bylo úkolem respondentů vybrat činnosti, které by ve svém volném čase dělat chtěli. Výsledkem jsou grafy 6 a 7. Graf 6 prezentuje současné trendy a je z něj patrná potřeba trávení volného času s kamarády nebo vrstevníky. Stejně tak sport, který obhájí druhou pozici. Z výsledků je však patrná i touha po větší integraci počítače do běžného života. Během tří let se dostal z pátého místa na třetí. Postup na lepší pozice zažívá i fenomén televize. Sice ne tak prudký, ale patrný. Další zjištěnou informací je výraznější rozdíl v chlapeckých a dívčích preferencích. Zatímco 63,5% chlapců jednoznačně favorizuje počítač (u dívek se jedná o 25%) děvčata vyjadřují jednoznačné sympatie vůči trávení volného času s přáteli a kamarády, konkrétně v necelých 81% (chlapci v 50%). Zajímavé jsou opět možnosti uvedené pod označením „jiné“. Celkem se objevilo 26 zvolení této možnosti, přičemž některé se objevily pouze jednou, jiné vícekrát. Nejčastěji se, stejně jako v předchozím případě, objevila péče o zvířata (koně, králíci, psi...) a touha trávit více času s přítelem/přítelkyní. Za zmínku stojí tyto další možnosti: nakupování, válením se v penězích, být více s mamkou, být nemocný, být na facebooku...

Třetí a poslední část v kategorii preferencí ve volném jsem věnovala porovnání oblíbených a provozovaných činností (grafy 8 a 9). Zajímavou skutečností je rozdíl mezi množstvím voleb. Zatímco skutečně provozované činnosti jsou co do obsahu pestřejší, svědčí o tom 382 respondenty vybraných položek, oblíbené aktivity jsou poněkud jednostrannější. Respondenti cítili potřebu vybrat „pouze“ 293 položek. To je zhruba o 100 voleb méně. Největší rozdíly se vyskytovaly aktivitami u počítače (29,1%) a v těsném závěsu u domácích prací (20,4%). Další výrazné rozdíly lze pozorovat u školní přípravy (15,6%) a sledováním televize (17,5). Vždy

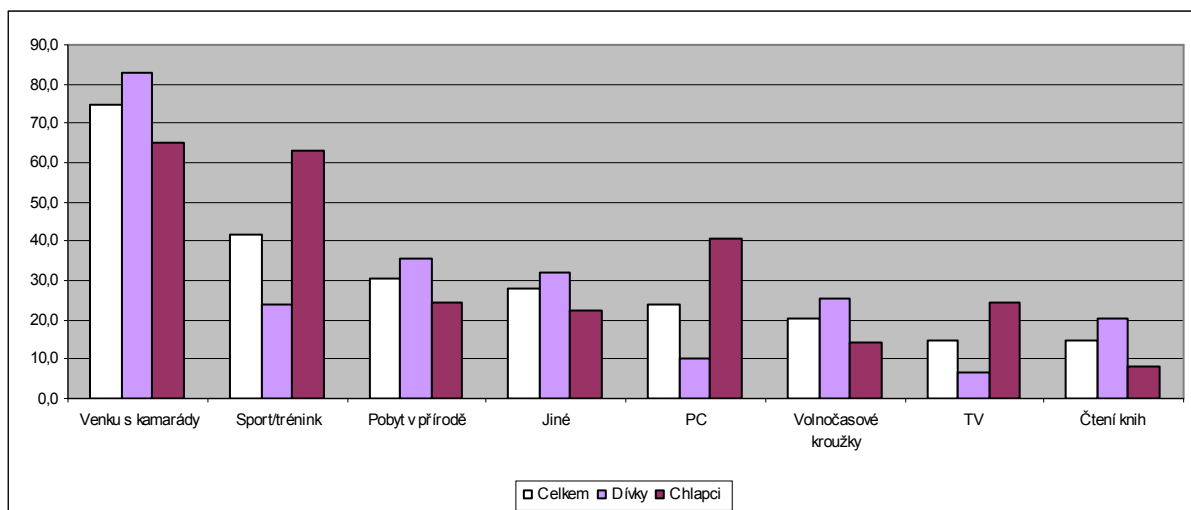
se jednalo o pokles v neprospěch oblíbených aktivit. Domnívám se, že u domácích prací a školní přípravy je to jev pochopitelný. U času tráveného před televizí a počítačem by se mohlo jednat o touhu trávit čas aktivněji či smysluplněji. O tom svědčí nepatrný nárůst preferencí v oblasti trávení času s rodinou (3,9%) a v oblasti sportovní (1,9%). Tento jev hodnotím pozitivně. V obou výzkumných šetřeních z roku 2013 zaujímá stejný procentuální podíl volba trávení volného času s kamarády (65%).

Graf 6: Preferované volnočasové činnosti 2013

Zdroj: Autor, 2013

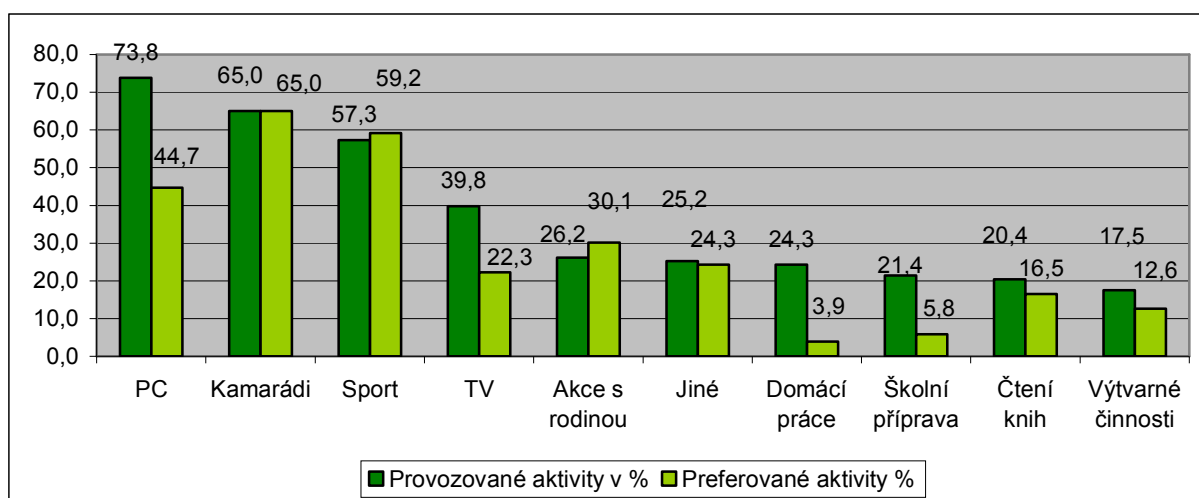
Graf 7: Preferované volnočasové činnosti 2010

Zdroj: Autor, 2010

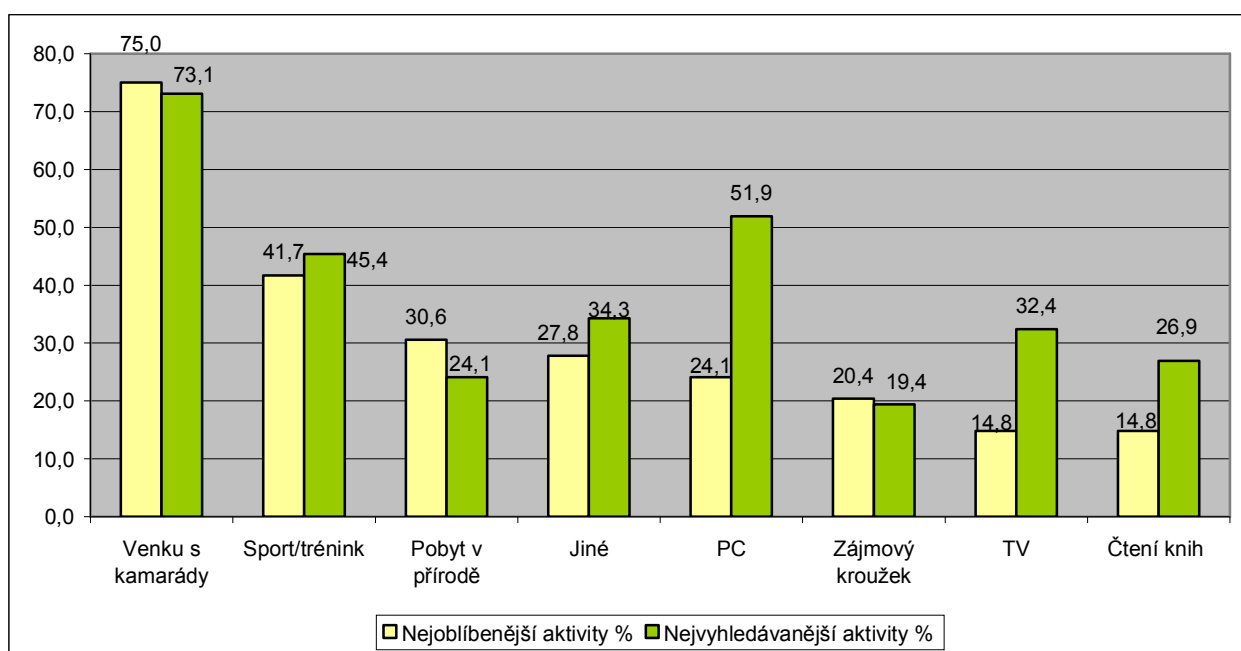
Při porovnávání rozdílů mezi rokem 2013 a 2010 jsem shledala, že na prvních dvou místech zůstávají kamarádi a sport, projevuje se nárůst významu počítače a televize. Do pozadí se naopak dostávají manuální práce (výtvarné činnosti, práce na zahradě) a význam organizovaných volnočasových aktivit. Tento fakt je poněkud paradoxní, neboť počet dětí, které volnočasové kroužky navštěvují se oproti předchozímu výzkumnému šetření mírně zvýšil.

Graf 8: Rozdíly mezi preferovanými a provozovanými aktivitami 2013

Zdroj: Autor, 2013

Graf 9: Rozdíly mezi preferovanými a provozovanými aktivitami 2010

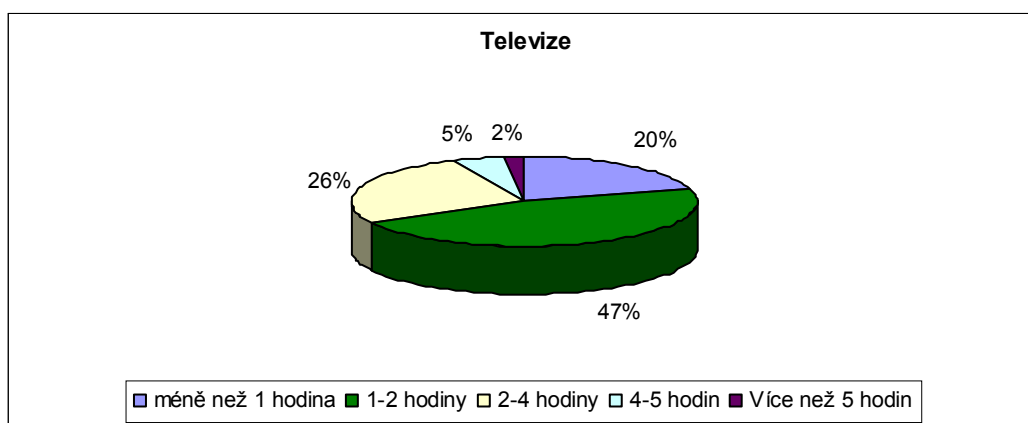

Zdroj: Autor, 2010

4.5.4 Využívání médií (počítač, televize)

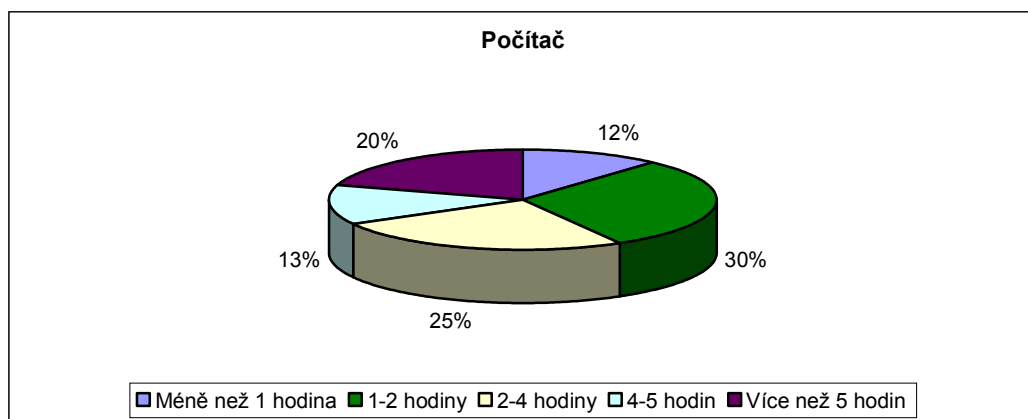
Grafy 10 a 11 jsou výsledkem zpracovaných informací o využívání konkrétních typů médií (počítač, televize). Tyto grafické výsledky rozšiřují informace o způsobu trávení volného času dětí a mládeže. Předchozí zpracování získaných dat poskytlo údaje o nesporné a stále rostoucí důležitosti počítačů a televizí, proto mi přišlo nezbytné zmapovat čas, po který tato média na jedince během dne působí. Respondenti z nabízených možností vybrali tu možnost, která nejvíce odpovídá délce jejich průměrného sledování televize a počítače během dne. Do délky práce s počítačem měla být zahrnuta školní příprava, která jeho prostřednictvím probíhá, návštěvy sociálních sítí, hraní her, sledování filmů, videoklipů, vyhledávání informací, odkazů... Nezapočítával se poslech hudby, pokud nebyl doprovázen záměrným sledováním videoklipů.

Graf 10: Využívání média - Televize

Zdroj: Autor, 2013

Graf 11: Využívání média - Počítač

Zdroj: Autor, 2013

Získané výsledky mapují čas trávený před konkrétním médiem. O kvalitě pořadu nebo činnosti, o pozitivním či negativním dopadu na uživatele není možné na základě takto konstruované otázky spekulovat.

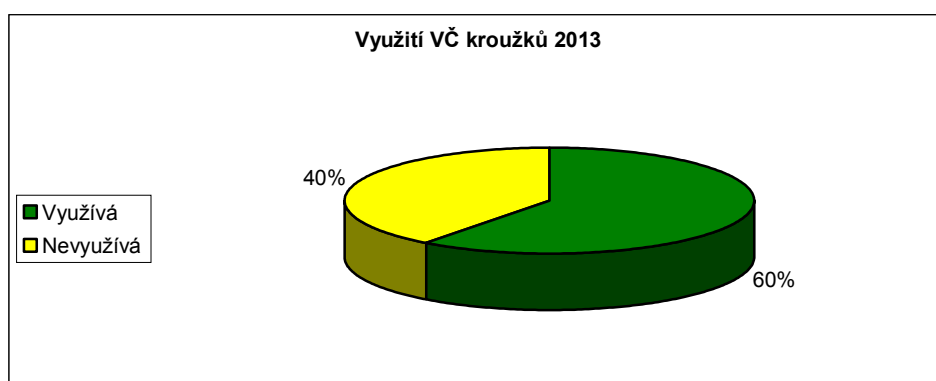
Na zjišťování tohoto typu informací nebylo mé předchozí výzkumné šetření zaměřeno, proto zde chybí informace o porovnávání rozdílů. Přesto jsou získané výsledky zajímavé. Ač televizi 1-2 hodiny denně sleduje téměř polovina respondentů (47%), se zvyšujícím se počtem hodin počet respondentů klesá. Naproti tomu pouhých 12% respondentů tráví u počítače méně než hodinu. Celých 30% respondentů tráví u počítače 1-2 hodiny denně. S přibývajícím počtem hodin počet respondentů neklesá. Okolo 20% respondentů udává, že doba strávená u počítače překračuje 5 hodin. Někteří dokonce přiznávají, že prací s počítačem tráví více než 7 hodin. Výsledky jsou samozřejmě ovlivněny výchovnými principy v rodině, ale domnívám se, že mohlo dojít k jistému zkreslení vlivem dlouho přetrvávajícího chladného a nevlídného počasí v době zadávání dotazníků.

Ačkoli otázky č. 9 a 10 byly formulovány zřetelně, a to na využívání počítače a televize, mohlo dojít k jejich zkreslení. Zkreslujícím faktorem může být rozmach relativně nových technologií, kterými jsou „chytré“ telefony a tablety. Vzhledem k tomu, že jsou tato média plně schopna nahradit televizi i počítač, je možné, že respondenti tyto výhody využívají a do dotazníku je ne/vedli.

4.5.5 Využívání nabídky volnočasových subjektů

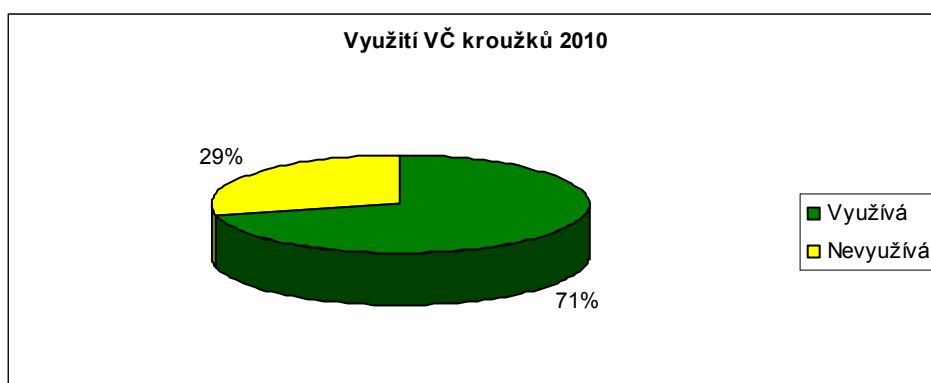
Poslední kategorií, kterou se budu zabývat je kategorie využívání nabídky volnočasových subjektů. Z grafů 12 a 13 jasně vyplývá, jak se změnil přístup dětí k nabídce volnočasových aktivit.

Graf 12: Využití nabídky VČ kroužků 2013

Zdroj: Autor, 2013

Graf 13: Využití nabídky VČ kroužků 2010

Zdroj: Autor, 2010

Při porovnání obou grafů (12 a 13) je zřejmé, že počet dětí, které navštěvují nějaký organizovaný zájmový kroužek se oproti roku 2010 o jedenáct 11% zmenšil. Důvody této proměny mohou být nejrůznějšího charakteru. Na základě získaných odpovědí z otázky číslo 3, jsem vypracovala tabulku, v níž jsou podle četnosti výskytu uvedeny nejčastější důvody absence organizovaných zájmových aktivit v životě jedince.

Tab. 5: Důvody absence organizované volnočasové činnosti

Kategorie odpovědí	Počet hlasů	Hlasy v %
Nebaví, jsem líný, ztráta času	10	24,4
Nemám zájem	7	17,1
Nemám čas (domácí, školní povinnosti)	7	17,1
Žádný mne nezaujal	5	12,2
Nevím, který si vybrat, rozhoduji se	5	12,2
Máme vlastní kroužek	5	12,2
Nejsou peníze	4	9,8
Zdravotní důvody	3	7,3
Raději ven s kamarády	2	4,9
Ubralo by mi to volný čas	1	2,4
Kroužky jsou daleko	1	2,4
Nemám s kým do něj chodit	1	2,4
Stydím se	1	2,4

Zdroj: Autor, 2013

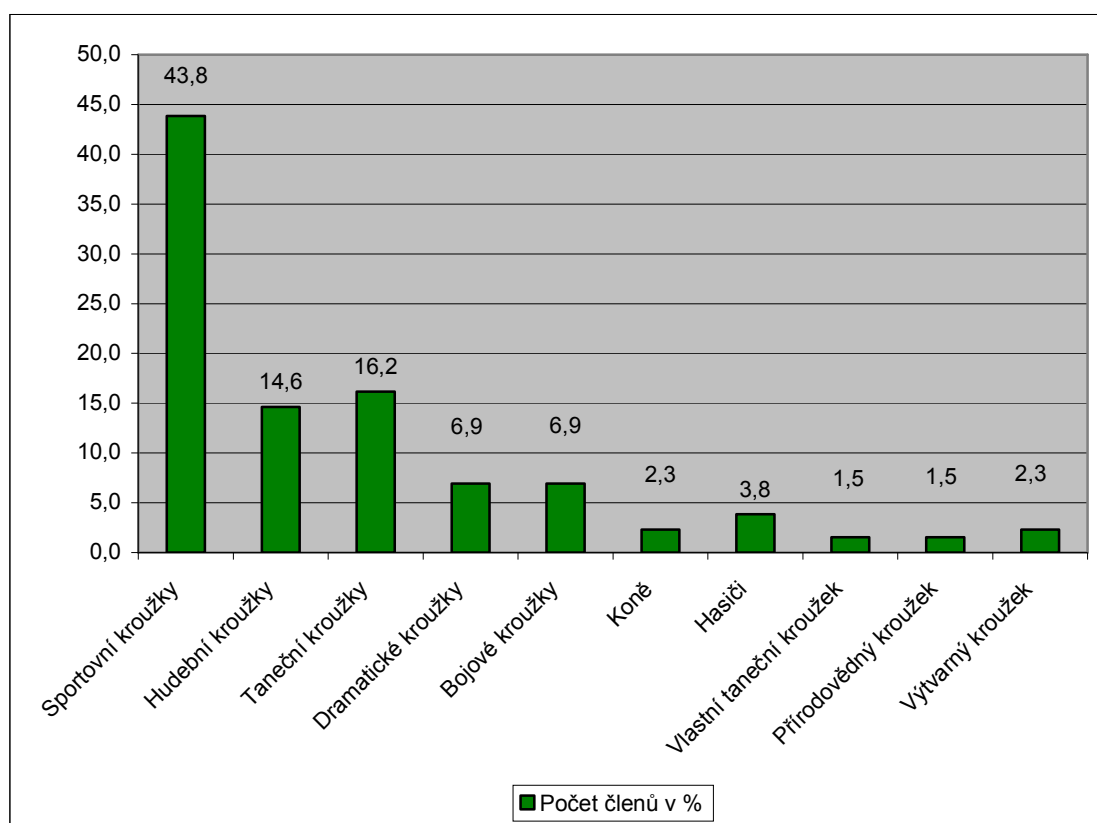
Z tabulky 5 vyplývá, že nejčastějším důvodem je lenost, nechuť, znučení. Tímto způsobem odpovídalo 24% ze 41 dotázaných respondentů. Další časté důvody představoval nezájem o organizovanou volnočasovou činnost (17,1%) a shodně s tím i pocíťovaný nedostatek času

v důsledku přípravy na vyučování a pomoci v domácnosti. Některé ze získaných odpovědí byly skutečně zajímavé: „Nevím, jaký bych si vybrala, musím vyzvedávat bráchu.“ - Dívka, 12 let. „Myslím, že už jsem na to docela velká a myslím, že si zábavu najdu i sama,“ - Dívka, 14 let. “Zdá se mi to jako ztráta času. Zbytečné.“ - Chlapec, 15 let.

Graf 14 poskytuje přehled o využívané nabídce aktivit dětských organizací. Graf 15 slouží ke srovnání využívání využívané nabídky volnočasových činností v roce 2010.

Jak je z grafu 14 patrné, zcela jednoznačně vítězí sportovní kroužky, či kroužky zaměřené na výkon. Sportovních kroužků, které respondenti v dotazníku uvedli je celá škála. Objevují se kroužky běžné i méně běžné jako například nejčastěji uváděný fotbal a florbal, tenis, plavání, ale i jachting, nohejbal, stolní tenis, hokej, aerobic, zumba, jóga. A v neposlední řadě ne zřídka zmiňovaný golf. Druhý, nejvíce využívaný typ kroužků, je kroužek taneční. I zde se jedná o velice pestrou nabídku: hip hop, street dance, rock'n'roll a latinskoamerické tance. V rámci hudebních kroužků se děti rovněž učí hrát na řadu nástrojů (housle, flétna, klavír, saxofon, kytara).

Graf 14: Využívané nabídky aktivit volnočasových organizací, 2013

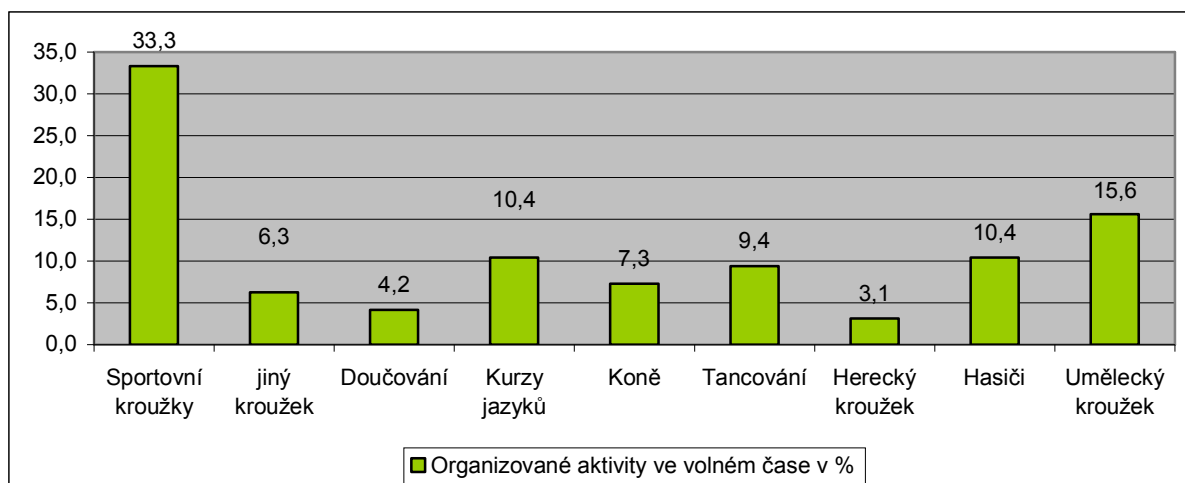

Zdroj: Autor, 2013

Mezi dalšími v pořadí bych ještě chtěla zmínit relativně využívaný dramatický kroužek a bojové sporty, pro které jsem kvůli jejich zaměření vytvořila odlišnou kategorii (judo, shidokan, karati, kick box).

Při porovnávání využívané nabídky v roce 2010 lze najít jisté shody. Jedná se zejména o preferenci sportovních kroužků, který je patrný z grafu 15. Rovněž lze vysledovat změnu v oblasti preferencí. Některé z dříve oblíbených kroužků se v dnešní době již takové oblibě netěší. Dokonce lze pozorovat výraznější propad: hasiči, dramatický kroužek, koně. Doučování například nebylo v tomto roce zmíněno ani jednou. Z výsledků je možno usuzovat na pozitivní vnímání pohybových kroužků, zatímco pasivněji či jednostranně zaměřené kroužky nejsou vnímány tak prestižně.

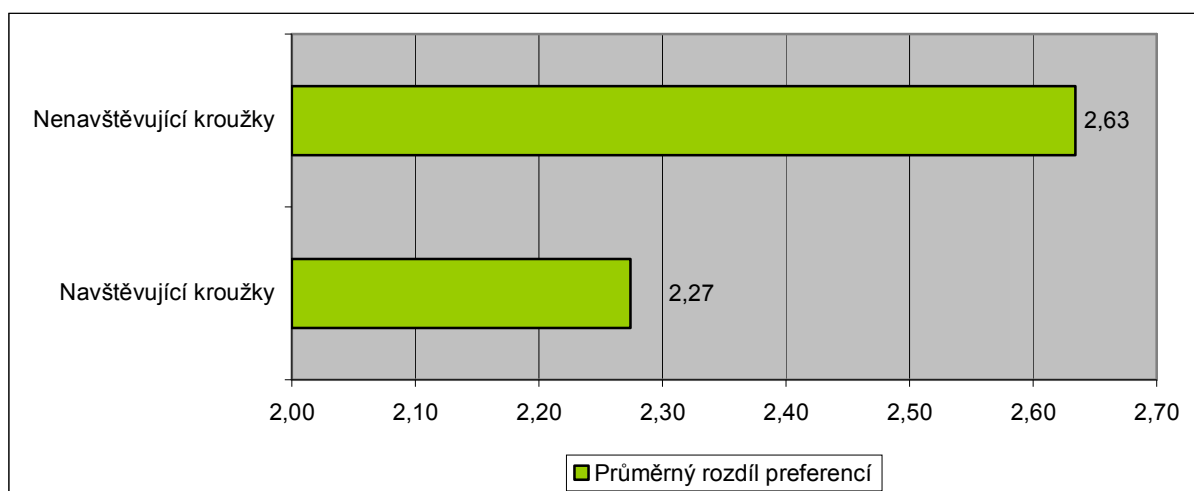
Graf 15: Využívané nabídky aktivit volnočasových organizací, 2010

Zdroj: Autor, 2010

V návaznosti na jednu z hypotéz je nezbytné zmínit graf 16. Výsledky dotazníkového šetření se týkají vlivu institucionalizovaného volného času na pocit spokojenosti s organizací volného času. Na základě získaných dat jsem zmapovala počet odchylek mezi provozovanými a preferovanými činnostmi a ze získaných údajů jsem vytvořila průměrnou odchylku jedinců navštěvujících volnočasové instituce a jedinců, kteří tyto instituce nenavštěvují. Z grafu lze usuzovat na určitou spojitost mezi spokojeností s volným časem a jeho organizovaností. Rozdíl v průměrných odchylkách je však jen velmi malý (0,33), aby bylo možné formulovat konkrétnější hypotézy. Přesto vnímám výsledek jako zajímavý a považuji za přínosné zabývat se otázkou odchylek v preferencích na větším výzkumném vzorku.

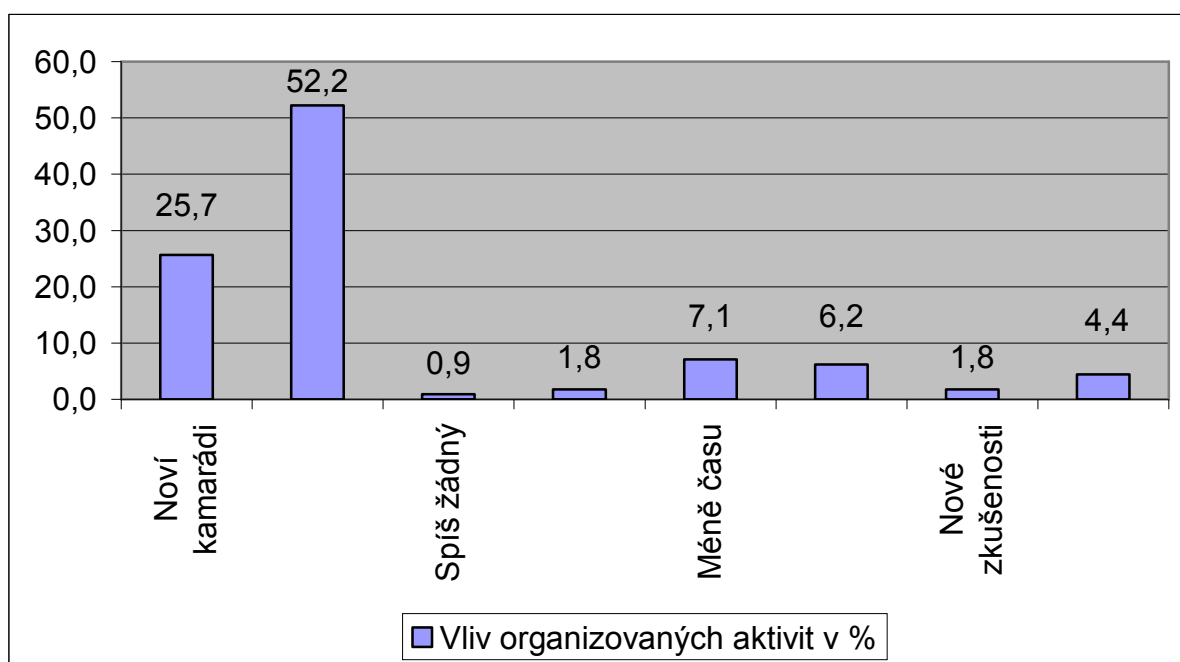
Graf 16: Odchytky v preferovaných a provozovaných volnočasových aktivitách 2013

Zdroj: Autor, 2013

V této práci jsem se zabývala vlivem dětských organizací na jedince a jeho volný čas. V samém závěru chci tedy zmínit názory respondentů na to, zda si působení volnočasových organizací uvědomují a jak jej pocítují (graf 17)

Graf 17: Pocitovaný vliv organizovaných aktivit 2013

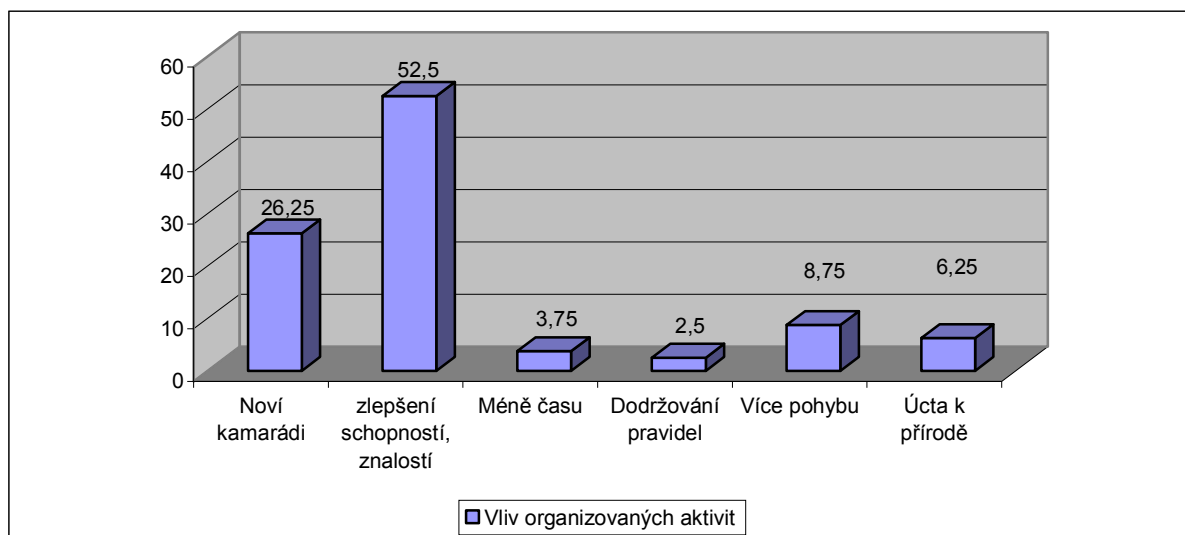

Zdroj: Autor, 2013

O působení dětských volnočasových organizací, na podkladě výsledků z grafu 17, nemůže být pochyb. Respondenti nejčastěji uváděli pozitivní vliv v oblasti rozvoje osobnosti (dovedností, schopností a znalostí). Stejných zjištění bylo dosaženo v roce 2010 (graf 18).

Tehdy vliv v této oblasti pociťovalo 52,5 respondentů. Obě šetření jsou shodná i v obsazení druhého místa. Jde o poznávání nových přátel (obě šetření okolo 26%). V dalších vlivech a jejich míře se výsledky rozcházejí.

Graf 18: Pociťovaný vliv organizovaných aktivit 2010

Zdroj: Autor, 2010

Ze zjištěných výsledků lze konstatovat, že respondenti hodnotí vliv subjektů volného času vesměs kladně a přínosně.

4.6 Vyhodnocení hypotéz

H1: Děti, které nevyužívají nabídky volnočasových aktivit, budou v průměru méně spokojeni se způsobem trávení volného času než děti, které nabídky využívají.

Hypotéza potvrzena

Tato hypotéza vycházela z předpokladu, že děti, které využívají nabídky volnočasových aktivit se na výběru takovýchto aktivit minimálně spolupodílely (graf 1), tudíž je jejich současná podoba volného času výsledkem jejich představ. Z toho vyplývá, že by nemělo docházet k radikálnějším změnám a rozdílům mezi činnostmi preferovanými a provozovanými.

Přestože údaje z grafu 17 dokazují potvrzení této hypotézy, je třeba zdůraznit, že rozdíl v míře spokojenosti mezi oběma skupinami činí pouhé 0,33 odchylky, což tuto hypotézu nečiní jednoznačně platnou. (Spokojenost dětí s trávením svého volného času byla

vyvozena z průměrného počtu odchylek mezi preferovanými a provozovanými aktivitami viz graf 8.)

H2: Děti dávají přednost kolektivnímu trávení volného času před individuálním.

Hypotéza potvrzena

Grafické znázornění přehledu preferencí mezi kolektivním a individuálním trávením volného času (graf 2)

Z grafického znázornění přehledu preferencí mezi kolektivním a individuálním trávením volného času (graf 2) je jasně patrné, že nejčastěji volenou možností je odpověď „jak kdy“. Přesto bych tuto hypotézu vyhodnotila jako potvrzenou neboť se hypotéza týkala porovnávání pouze varianty „sám“ a varianty „s kamarády“. Nevyhraněnost jedince neznamenaá příklon k žádné z těchto variant a proto ji nelze při vyhodnocování druhé hypotézy brát v potaz.

Zjištěné údaje tedy vykazují tendenci trávení volného času spíše v kolektivu kamarádů než-li o samotě a to jak v kolektivu chlapců, kteří možnost „s kamarády“ volili v 28,9% případů, tak v kolektivu děvčat. U děvčat je však tato tendence ještě patrnější. Ty si volily tuto možnost dokonce ve 47% případů.

H3: Oproti výsledkům výzkumného šetření z roku 2010, bude počítač a televize mnohem více využívanějším médiem.

Hypotéza potvrzena

K potvrzení této hypotézy slouží grafy číslo 4 a 5. Ze zpracovaných odpovědí a jejich názorného zobrazení jednoznačně vyplývá posílení významu televize i počítače.

Televize si oproti roku 2010 polepšila o 7,4% voleb, což ji v žebříčku provozovaných aktivit posunulo z 5. místa na 4. Mnohem intenzivnější nárůst voleb si však připisuje počítač. Ten si během tří let polepšil o 21%, čímž se stal nejčastěji vyhledávanou výplní volného času dětí a mládeže.

Zmíněné údaje tedy hypotézu a intenzivnějším využívání televize a počítače podporují, ba dokonce v případě počítače ji výrazně potvrzují.

H4: Počet dětí, které využívají nabídky organizovaných volnočasových činností bude v porovnání se získanými výsledky z roku 2010 nižší než dříve.

Hypotéza potvrzena

Výsledky vyplývající ze srovnávání grafů 12 a 13 hovoří jasně ve prospěch hypotézy. Oproti roku 2010 došlo k poklesu využití volnočasových zařízení dětmi a mládeží o celých 11%. Z uvedených důvodů absence organizovaných volnočasových aktivit převládá lenost, pocit ztráty času a nezájem (tab. 5).

4.7. Shrnutí, závěry

Význam provedeného výzkumného šetření spatřuji v jeho opakování. Fakt, že svým způsobem navazuje na již provedené výzkumné šetření, znamená, že přináší nejen nové informace, ale i informace k porovnání. Získat data, která by se dala vyhodnotit a porovnat s daty z roku 2010 byl ostatně cíl této praktické části bakalářské práce.

Vyhodnocení odpovědí a jejich následné porovnání s předchozím výzkumným šetřením přineslo zajímavé poznatky a umožnilo nahlédnout do vývojových tendencí v určité společnosti.

Jako negativní hodnotím pokles zájmu o organizované volnočasové aktivity, který se ve zkoumaném vzorku projevil. Oproti výzkumnému šetření z roku 2010 však byl v tomto dotazníku vyčleněn prostor pro zjišťování důvodu. Objektivní důvody, jako nedostatek finančních prostředků a zdravotní důvody, byly zmiňovány jen zřídka. Nejčastěji zmiňovaný nezájem a lenost rovněž svědčí o určitém stavu v dané společnosti.

Domnívám se, že tato tendence úzce souvisí s rapidním nárůstem významu počítače potažmo internetu a ne tak výrazným, za to stále stoupajícím, významem televize. Jak již bylo zmíněno, tento trend mohl být z části ovlivněn déletrvajícím chladným a deštivým počasím v době zadávání dotazníků. Rovněž by k větší objektivizaci výsledků přispělo, kdyby se v případě opakovaného výzkumného šetření otázka doby trávené před televizí či počítačem rozdělila zvlášť na dobu trávenou v týdnu a dobu trávenou o víkendy.

Na základě zjištěného stoupajícího významu médií by bylo pro příští výzkumné šetření vhodné blíže specifikovat využití televize a počítače. (Které aktivity děti a mládež na internetu nejčastěji provozují, které stránky nejčastěji využívají, které typy pořadů v televizi preferují...) Dále by pak bylo přínosnější rozšířit škálu možností pro dobu strávenou u počítače a televize, což by poskytlo lepší přehled o využití těchto médií.

Jak již bylo zmíněno v průběhu praktické části práce, záměrně nebyla v dotazníku zahrnut fenomén mobilních telefonů a tabletů. Právě tato relativně nová média zažívají nebyvalý vzestup. Funkce, kterými jsou obdařeny v sobě kombinují výhody mnoha jiných přístrojů a v jejich prospěch hovoří též jejich velikost. To znamená, že je děti a mládež mohou mít

vždy při ruce a tím četnost jejich používání a doby trávené v jejich přítomnosti rapidně stoupá. Průzkum této oblasti by tak mohl přinést mnoho dalších zajímavých informací.

V případě opakovaného výzkumného šetření považuji za vhodné otázku doby trávené před televizí či počítačem rozdělit na dobu v týdnu a dobu o víkendu.

Jako zajímavý hodnotím jev, kdy oproti roku 2010 došlo k výrazné změně preferencí mezi kolektivním a individuálním způsobu trávení volného času.

Pozitivním výsledkem je rozšíření a zpestření nabídky volnočasových činností v místě bydliště, které však doprovází obecné snížení zájmu o nabízené kroužky. Ke snížení zájmu dochází i v případě času tráveného v kolektivu kamarádů. Tento způsob je jednoznačně nahrazen trávením času u počítače. Přesto se k trávení volného času s kamarády hlásí více než polovina (65%).

Trávení volného času s kamarády je co do hodnocení velmi spornou oblastí, neboť v dotazníku nebyl specifikován druh provozovaných aktivit během této doby. Téma vlivu vrstevnických skupin na jedince je velmi probíranou oblastí. Je známo, že vliv, který taková skupina může na jedince vyvíjet je nesmírný a to jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu. Proto by v budoucnosti bylo vhodné dotazník doplnit o další otázky, které by mohly blíže určit povahu a náplň činnosti skupiny, v níž se daný jedinec vyskytuje. V důsledku nedostatečných informací není možné vyvodit konkrétnější závěry o dané situaci.

Zajímavým a poměrně logickým výsledkem vyplývajícím z dotazníkového šetření, je míra podílu na rozhodování při výběru volnočasových aktivit. S přibývajícím věkem roste podíl vlastního rozhodování a klesá podíl spolurozhodování s rodiči.

ZÁVĚR

Při pročítání své diplomové práce jsem v závěru narazila na větu, kterou bych zde ráda začala. „Trendem naší doby je sklon k ‚nicnedělání a lenošení.‘“⁵⁶ Před třemi lety měla tato věta význam povzdechu nad tím, jak a k čemu se doba mění. Dnes, obzvláště pak při pohledu na výsledky praktické části, je ještě o něco naléhavější neboť tendence k „lenošení a nicnedělání“ se dle mého soudu prohlubují. Objevují se absence organizovaných volnočasových aktivit, výrazné zvýšení podílu médií na výchově dětí a mládeže a v neposlední řadě společenský tlak vrstevníku, který mívá dosti závažné důsledky. Liberální způsob výchovy vede k přesunu větších práv na děti, ovšem za stejné zodpovědnosti. Každá mince má však dvě strany.

Druhou stranou pomyslné mince volného času dětí a mládeže jsou stále se rozšiřující nabídky volnočasových aktivit. Široká nabídka vymožeností, které jsou dostupné prakticky již ode dne narození umožňuje jedincům realizovat se prakticky v kterémkoli směru. Ovšem i to má své úskalí. Domnívám se, že je prakticky nemožné, aby se nedospělý jedinec, pod tíhou nedostatečného množství zkušeností s plnou zodpovědností za svou budoucnost, samostatně rozhodoval o náplni svého volného času. Obzvláště v dětském věku postrádá nezbytné mechanismy pro rozlišování mezi dobrým a špatným a nedovede odhadnout důsledky vyvolané konkrétním jednáním.

Počátkem života je třeba jedince provést a pomoci mu nasbírat dostatečné množství zkušeností, které mu budou v budoucím životě sloužit jako morální a etický kompas, které mu pomohou orientovat se ve spletné síti mezilidských vztahů a pomohou mu připravit se na život, ať už profesní či osobní.

Takovými „průvodci“ jsou ve své podstatě všichni, kteří se nějakým způsobem aktivněji podílí na výchově daného jedince. Ráda bych však zmínila „organizované průvodce“, kteří aktivně do vývoje jedince zasahují, vytvářejí pro něj situace, ve kterých ho učí orientovat, snaží se korigovat nežádoucí chování a podporovat chování žádoucí. Snaží se formovat jedince, předávat mu zkušenosti, znalosti, vychovávat jej... Vzhledem k názvu své bakalářské práce by to byly dětské volnočasové organizace. Podle mého mínění naprosto nepostradatelné a dost často i nedocenené složky podílející se na lidské výchově.

Svou teoretickou částí jsem chtěla objasnit a zdůraznit význam volného času pro jedince, jakož i volnočasových organizací, které se na jeho kultivaci podílejí. Bylo nezbytné utřídit

⁵⁶ MIKULENKOVÁ, M. *Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže*. [Absolventská práce]. Praha: Vyšší odborná škola pedagogická a sociální, 2010. Str. 53. Vedoucí práce: PhDr. Hana Dvořáčková

dostupných informací o volném čase, dětských organizacích a výchově ve volném čase. Vytvořit ucelený přehled o jejich vzájemném působení, zejména pak na děti a mládež.

Praktická práce byla zaměřena na porovnávání a interpretaci dat ze dvou výzkumných šetření prováděných v roce 2010 a 2013. Na základě porovnávání jednotlivých oblastí jsem se pokusila vysledovat změny a odhadnout případné trendy. Dalším cílem bylo zmapovat postoje dětí k volnému času a preferenci jednotlivých aktivit. Součástí výzkumného šetření bylo i zmapování důvodů absence organizovaných volnočasových aktivit. Výsledky, které z této práce vzešly jsou překvapivé, obzvlášť v porovnání s výsledky předchozími.

Nedokáži odhadnout, jakým směrem se bude oblast volného času dětí nakonec ubírat, ale byla bych velmi ráda, kdy by v ní dětské volnočasové organizace neztratily svůj význam. Jejich důležitost totiž nespočívá pouze v nabízení alternativ ke stereotypním či pasivním činnostem trávení volného času.

Naše moderní a hektická doba svým pokrokem a vymoženostmi paradoxně svádí k lenošení, a nicnedělání prostřednictvím nejrůznějších médií. Přesto je zapotřebí pracovat s touto dobou tak, aby se lidský potenciál rozvíjel a nezůstal nevyužitý. Myslím si, že by bylo vhodné popřemýšlet o mnohdy až extrémně propagované liberální výchově našich dětí, zauvažovat, zda pro jejich zdravý vývoji není spíš překážkou a nahradit ji konstruktivnějším přístupem s efektivnějšími výsledky. A to je právě úkolem všech dětských organizací.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Prameny:

- HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-927-5
- MIKULENKOVÁ, M. *Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže*. [Absolventská práce]. Praha: Vyšší odborná škola pedagogická a sociální, 2010. Vedoucí práce: PhDr. Hana Dvořáčková.
- PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-295-5

Sekundární literatura:

- GELB, M. J. *Myslet jako Leonardo da Vinci*. Praha: Ikar, 2005. ISBN 80-249-0620-1
- HORA, P. at al. *Prázdniny se šlehačkou: malá instruktorská čítanka*. Praha: Mladá fronta 1984, ISBN 23-073-84
- KUTÝ, J. *Bezpečnost mimoškolní práce s dětmi a mládeží*. Praha: Sdružení Mladých ochránců přírody ČSOP, 2007. Str. 51. ISBN 978-80-903969-1-3
- MARX, K. *Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie*. Bd. 3. Berlin 1959, 873n. (1. vydání v r. 1894)
- MŠMT. *Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. Praha: Tauris 2001. ISBN 80-211-0372-8
- PECHA, L. *Woodcraft: lesní moudrost & lesní bratrstvo*. Olomouc: Votobia 1999. ISBN 80-7198-353-5
- SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1039-6
- VERNANT, J.P. *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-731-6

Užité encyklopedie a slovníky:

- Kolektiv autorů: *Universum (2-svazková) - Encyklopedie pro 21. století: N-Ž*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Knížní klub, 2006. ISBN: 80-242-1755-4

Elektronické dokumenty nebo jejich části:

- Městys Štěchovice (poslední úpravy 19. 3. 2013, použito 20. 3. 2013)
<http://www.stechovice.info/index.php?nid=10017&lid=cs&oid=2166745>
- Citáty – Výchova, (poslední úpravy 14. 3. 2013, použito 28. 3. 2013)
<http://www.mottak.cz/citaty/vychova.php>
- Charter for leisure (Charta pro volný čas), (poslední úpravy 12. 2. 2013, použito 29. 3. 2013)
<http://www.worldleisure.org/userfiles/file/charter.pdf>
- Odpočinek – volný čas – rekreace a rekreologie (poslední úpravy 17. 4. 2006, použito 30. 3. 2013)
http://www.fsps.muni.cz/~kse/vyuka/vyuka_dokumenty/rekreologie/rekre_002_odpocinek.pdf
- Školský zákon – Úplné znění školského zákona – 2008 č. 561/2004 Sb. (Poslední úpravy 27. 3. 20013, použito 28. 3. 2013)
<http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>
- Vyhláška o zájmovém vzdělávání 74/2005 Sb. (použito 27. 3. 2013)
- Woodcraft – Stoupání na horu (Poslední úpravy 3. 4. 2013, použito 3. 4. 2013)
http://www.woodcraft.cz/index.php?right=infostudna_op_nahoru
- Zákon o sdružování občanů 83/1990 Sb. [online] (použito 27. 3. 2013)
<http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-86.html>

Seznam použitých tabulek:

<i>Tab. 1: Přehled výzkumného vzorku 2013 – vlastní zdroje 2013.....</i>	<i>36</i>
<i>Tab. 2: Přehled výzkumného vzorku 2013 – vlastní zdroje 2010.....</i>	<i>36</i>
<i>Tab. 3: Představy o volném čase 2013 – vlastní zdroje 2013.....</i>	<i>37</i>
<i>Tab. 4: Představy o volném čase 2010 – vlastní zdroje 2010.....</i>	<i>38</i>
<i>Tab. 5: Důvody absence organizované volnočasové činnosti – vlastní zdroje 2013</i>	<i>47</i>

Seznam použitých grafů:

<i>Graf 1: Výběr volnočasových aktivit – vlastní zdroje 2013.....</i>	<i>39</i>
<i>Graf 2: Přehled preferencí kolektivního a individuálního trávení volného času 2013 – vlastní zdroje 2013.....</i>	<i>40</i>

<i>Graf 3: Přehled preferencí kolektivního a individuálního trávení volného času</i>	
2010 – vlastní zdroj 2010.....	40
<i>Graf 4: Nejčastěji provozované volnočasové činnosti 2013 – vlastní</i>	
zdroje 2013.....	41
<i>Graf 5: Nejčastěji provozované volnočasové činnosti 2010 – vlastní</i>	
zdroje 2010.....	41
<i>Graf 6: Preferované volnočasové činnosti 2013 – vlastní zdroj 2013.....</i>	43
<i>Graf 7: Preferované volnočasové činnosti 2010 – vlastní zdroj 2010.....</i>	43
<i>Graf 8: Rozdíly mezi preferovanými a provozovanými aktivitami 2013</i>	
– vlastní zdroj 2013.....	44
<i>Graf 9: Rozdíly mezi preferovanými a provozovanými aktivitami 2010</i>	
– vlastní zdroj 2010.....	44
<i>Graf 10: Využívání média – Televize – vlastní zdroj 2013.....</i>	45
<i>Graf 11: Využívání média – Počítač – vlastní zdroje 2013.....</i>	45
<i>Graf 12: Využití nabídky VČ kroužků 2013 – vlastní zdroje 2013.....</i>	46
<i>Graf 13: Využití nabídky VČ kroužků 2010 – vlastní zdroje 2010.....</i>	47
<i>Graf 14: Využívané nabídky aktivit volnočasových organizací, 2013 – vlastní</i>	
zdroje 2013.....	48
<i>Graf 15: Využívané nabídky aktivit volnočasových organizací, 2013 – vlastní</i>	
zdroje 2013.....	49
<i>Graf 16: Odchytky v preferovaných a provozovaných volnočasových aktivitách</i>	
2013 – vlastní zdroj 2013.....	50
<i>Graf 17: Pociťovaný vliv organizovaných aktivit 2013 – vlastní zdroj 2013.....</i>	50
<i>Graf 18: Pociťovaný vliv organizovaných aktivit 2010 – vlastní zdroj 2010.....</i>	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Charta výchovy pro volný čas - originál

Příloha č. 2: Vzor dotazníku 2010

Příloha č. 3: Vzor dotazníku 2013

CHARTER FOR LEISURE

Introduction

Consistent with the Universal Declaration of Human Rights (Article 27), all cultures and societies recognise to some extent the right to rest and leisure. Here, because personal freedom and choice are central elements of leisure, individuals can freely choose their activities and experiences, many of them leading to substantial benefits for person and community.

Articles

1. All people have a basic human right to leisure activities that are in harmony with the norms and social values of their compatriots. All governments are obliged to recognise and protect this right of its citizens.
2. Provisions for leisure for the quality of life are as important as those for health and education. Governments should ensure their citizens a variety of accessible leisure and recreational opportunities of the highest quality.
3. The individual is his/her best leisure and recreational resource. Thus, governments should ensure the means for acquiring those skills and understandings necessary to optimize leisure experiences.
4. Individuals can use leisure opportunities for self-fulfilment, developing personal relationships, improving social integration, developing communities and cultural identity as well as promoting international understanding and co-operation and enhancing quality of life.
5. Governments should ensure the future availability of fulfilling leisure experiences by maintaining the quality of their country's physical, social and cultural environment.
6. Governments should ensure the training of professionals to help individuals acquire personal skills, discover and develop their talents and to broaden their range of leisure and recreational opportunities.
7. Citizens must have access to all forms of leisure information about the nature of leisure and its opportunities, using it to enhance their knowledge and inform decisions on local and national policy.
8. Educational institutions must make every effort to teach the nature and importance of leisure and how to integrate this knowledge into personal lifestyle.

Dotazník – Volný čas

Věk:

Třída:

Pohlaví:

1) Co si představíš, když se řekne volný čas?

2) Máš dostatek volného času? a) Ano b) Ne c) Jak kdy

3) Zajímají se tví rodiče o to kde a jak trávíš svůj volný čas? a) Ano b) Ne c) Někdy

4) Trávíš raději čas sám nebo s kamarády? a) Sám b) S kamarády c) Jak kdy

5) Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas: doma u počítače
sledováním televize
(zakroužkuj vhodné) čtením knih
venku s kamarády
sport/trénink
pobytem v přírodě
v zájmovém kroužku
jiné:

6) Jak bys svůj volný čas trávil/a nejraději: doma u počítače
sledováním televize
(zakroužkuj vhodné) čtením knih
venku s kamarády
sport/trénink
pobytem v přírodě
v zájmovém kroužku
jiné:

7) Jsi spokojený/á s nabídkou volnočasových aktivit v místě svého bydliště?

a) Spokojen(a) b) Spíše spokojen(a) c) Spíše nespokojen(a) d) Nespokojen(a)

8) Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Jaké a jak často?

9) Ovlivnily tě nějak tyto kroužky (znalosti, dovednosti, kamarádi...)

Děkuji za zodpovězení otázek.

Dotazník – Volný čas

Věk:

Třída:

ZŠ:

Pohlaví:

1) Co si představíš, když se řekne volný čas?

2) Máš dostatek volného času? a) ano b) většinou ano c) většinou ne b) ne

3) Navštěvuješ nějaké volnočasové kroužky? a) ano b) ne

Pokud ne, napiš proč:

4) Vypiš prosím všechny kroužky, které během týdne navštěvuješ:

5) Kdo rozhoduje o tom, do kterých kroužků budeš chodit?

a) většinou já b) většinou rodiče c) já společně s rodiči

6) Trávíš raději svůj volný čas sám nebo s kamarády? a) sám b) s kamarády c) jak kdy

7) Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas? a) čtením knih

b) na počítači

c) u televize

d) domácími pracemi

(více možných odpovědí)

e) přípravou do školy

f) sportem/pohybem

g) venku s kamarády

h) výtvarnými činnostmi/vyráběním/hrou na nástroj

i) výlety s rodiči

j) jiné:

8) Jak bys svůj volný čas trávil/a nejraděj?

- (více možných odpovědí)
- a) čtením knih
 - b) na počítači
 - c) u televize
 - d) domácími pracemi
 - e) přípravou do školy
 - f) sportem/pohybem
 - g) venku s kamarády
 - h) výtvarnými činnostmi/vyráběním/hrou na nástroj
 - i) výlety s rodiči
 - j) jiné:

9) Kolik hodin denně trávíš sledováním televize?

- a) méně než 1 b) 1-2 c) 3-4 d) 4-5 e) více než 5

10) Kolik hodin denně trávíš u počítače?

- a) méně než 1 b) 1-2 c) 3-4 d) 4-5 e) více než 5

11) Do kroužků chodíš:

- a) rád/a
- b) nerad/a (napiš důvod)
- c) do některých nerad/a (napiš které)

12) Ovlivnily tě nějak kroužky do kterých chodíš, nebo jsi chodil/a? (znalosti, dovednosti, kamarádi)

Děkuji za zodpovězení otázek

Resumé – Summary

Vliv dětských organizací na způsob trávení volného času dětí a mládeže

The influence of children's organizations on the way of spending free time activities of children and the youth.

Michaela Mikulenková, DiS.

Resumé

Účelem této bakalářské práce je poukázat na význam a vliv dětských organizací na volný čas dětí a mládeže. Je zde vymezen volný čas, jeho historický vývoj, různá hlediska, funkce, smysl a možné ohrožení. Dále je zmíněna výchova ve volném čase a její funkce. V neposlední řadě je zde kapitola věnována dětským organizacím a jejich činnost.

Praktická část je věnována výzkumu na volný čas dětí a výsledky jsou porovnány s mým obdobným výzkumem z roku 2010. Cílem výzkumu bylo nalézt odpovědi na využití volnočasových subjektů a způsobu trávení volného času žáků základní školy ve Štěchovicích.

Summary

The purpose of this bachelor's work is to highlight importance and the influence of children's organizations on children's and the youth's leisure. There is a definition of free time, its historical development, viewpoints and opinions, functions, the import and the danger which can be hidden in it. The second part describes education and upbringing in children's free time. Last but not least, there is a chapter about children's free time organizations and their activities.

Practical part is devoted to research of children's leisure. The results are compared with my similar research from 2010. The aim of this research is to find the answer on the using institutional free time activities and the way of spending free time by the pupils from elementary school in Štěchovice